

אל מול פני המנורה¹

נערך בעידנא דריתחא ע"י
פרץ אוריאל בלוי
ירושלים ע"ה"ק תובב"א

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתָ אֵלָיו – בְּהִעָלְתָּךְ
אֶת הַנֵּרֹת, אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוֶה וְאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת: וַיַּעַשׂ כֵּן
אֶהֱרֹן. אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוֶה הִעָלָה נִרְתִּיהָ, כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה:
וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְוֶה: מִקְשָׁה זָהָב עַד יִרְכָּה עַד פְּרָחָה מִקְשָׁה הוּא
כַּמֶּרְאֶה אֲשֶׁר הָרָאָה ה' אֶת מֹשֶׁה בֵּן עֵשָׂה אֶת הַמִּנְוֶה. (במדבר ח,
ריש פרשת בהעלותך).

וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהֱרֹן: לְהַגִּיד שִׁנְתוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן שֶׁלֹּא שִׁנְתָּה!! רש"י על אתר.

– ללמדך שאורה הקדוש של המנורה מאיר לכל באי עולם,
ומשפיע על הביטול האישי לקב"ה, לתורתו ולחכמי התורה. אור
זה מביא את האדם לדבקות במסורת הנאמנה וקול מצווה פוקד
עליו שלא לשנות מהמסורת – גם כשעומדים מול 'מציאות'
והאור שבה מחזיר כל אחד למוטב.

כמה דברים אמורים?

להלן תגובה למאמרו המלומד של הרב ישראל אריאל בספר "באורך נראה אור"², הפורס על פני עשרות עמודים
מסכת שלימה, שנכתבה בכישרון רב ובהירות הסברה, המשכנעת את הקורא שצורת קני המנורה עגולים היו. לא
נוכל, כמובן, להביא ולהתייחס לכל דבריו אך בתורף ולעיקר שיטתו הוא מסתמך על עדויות ארכיאולוגיות, חלקן

¹ במרכזו של מאמר זה שילבנו כמה וכמה "סוגיות" במעשה המנורה שנידונים בנפרד במשנתו של הרבי – והצגנו אותם כ'מקשה אחת', וכמשנה
ברורה ואחידה שמאחוריה עקביות ואי-התפשרות שקיבלנו במסורת ודיוק מרבי בתורה על כל רבדיה. לעומת זאת הצגנו את שרשרת התהיות
והטעויות הפוקדות גם תלמידי חכמים כאשר קיימת סטייה מהמסורת הנאמנה.
² עמודים 86-114

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

עוד מזמן בית שני וחלקם מיד אחריו, בהן ממצאים ציורים ושרטוטים ברורים³ שבהם מופיעה המנורה שוב ושוב עם קנים מעוגלים ולא ישרים.

את האסמכתאות הנגדיות שהביא הרבי⁴ ועוד מגדולי ישראל⁵, שהן בעיקר הציורים בכתב ידו של הרמב"ם בפירוש המשנה, וכל הציורים ב'משנה תורה' בכתבי היד המדויקים – הוא מבטל, בהסתמך על ההסתייגות שהציב הרמב"ם עצמו לפני הציור שלו בפירוש המשניות, שמשמעותו שהציור הוא סכמתי ואינו מדויק. ועל שאלת השואל: בכל זאת, מדוע היה צריך הרמב"ם לשרטט שרטוט שסותר את המציאות? – משיב הרב אריאל בתיאוריה נחמדה, שבעצם כל השינויים והסתירות(!) שנעשו על ידי הרמב"ם היו מתוך מטרות שימור, וכפעולות מקדמי-ביטחון, לקראת שרשרת ההעתקות הצפויות לספר. כדי לשמר על העיקר, נקט הרמב"ם בטכניקות ויזואליות שיצמצמו את אפשרויות העיוותים הצפויים.

הרב אריאל מביא הוכחה לתיאוריה זו מכך שה"גביע" מתואר בציור באמצעות אלמנט סכמתי של משולש שבסיסו למטה, שנראה כאילו הרמב"ם הפך את הגביע ב180 מעלות. דבר זה הוא בלתי סביר לחלוטין (לדעת הרב אריאל) ודבר שאין לו שום מקור, ואף סותר (לדעת הרב אריאל) למשמעות דברים שכתב הרמב"ם עצמו. לדעת הכותב אין דרך להסביר את ה"טעות" החוזרת על עצמה 44 פעמים (22 גביעים בציור שבפירוש המשנה ו22 גביעים בציור שבמשנה תורה), אלא אם נאמץ את התיאוריה הנ"ל – שהמניע לכך היא טכניקה מבוקרת שנועדה לצורך מניעת טשטושים בהעתקה, וכפתרון גרפי שמטרתו לחדד את הגבולות בין הגביעים לבין הכפתור שצמוד אליהם... ומשכך, מסיק הרב אריאל, זו גם הסיבה לעיוות שמצאנו בקנים, שהצבתם בצורה אלכסונית, שלא כפי שצריך להיות, שוב בגלל שטכניקה זו מונעת עיוותים ומקלה על תנאי ההעתקה על פני תכנית שטח הגליון (שטח של עשרה ס"מ בלבד שהיה לרמב"ם), אמצעים הגנתיים ו'פוטנטיים' טכניים נוספים שהרמב"ם נקט בהם בציוריו – שבינם לבין הצורה האמיתית של המנורה ולא כלום, ואדרבה הם בניגוד וסתירה מוחלטת!

משפט המחץ המסכם של הרב אריאל הוא: "הטוען שהרמב"ם צייר מנורת מקדש בעלת קווים ישרים אכן דובר אמת, עם זאת, אינו אומר את 'האמת לאמיתו'! היינו: הרמב"ם אומנם צייר מנורה בעלת קווים ישרים, אך לא התכוון לומר, שזו מנורת המקדש". סוף ציטוט. כערך מוסף הוא קובע שגם אם אכן הייתה כוונת הרמב"ם להניח שהמנורה היא בעלת קנים ישרים ואלכסוניים – אין לרב אריאל ספק כי כאשר יביאו לפניו את מאמרו שלו (של הרב אריאל), הרי שלנוכח הממצאים שם, הרמב"ם ישתכנע וישנה את עמדתו... רב אריאל סמוך ובטוח ומשוכנע בכך שהרמב"ם ייחל וחינך לכך בספריו (מורה נבוכים), להתאים את האמת למציאות כשהיא מוכחת....

כן מבטל רב אריאל עוד אחד מהאסמכתאות שהייתה מקובלת כתומכת בצורה הישרה⁶ והאלכסונית של הקנים – הלא הם דברי רש"י⁷ שכתב: "יוצאים מצידה: לכאן ולכאן, באלכסון, נמשכים ועולין עד כנגד גבהה של מנורה"; הוא מתייחס באריכות לדברי רש"י אלו שהקנים היו אלכסוניים, ומאריך להוכיח באותות ובמופתים שאיפכא מסתברא ורש"י מתכוין דווקא לקנים מעוגלים... וכי זהו הפירוש הנכון במילה "אלכסון".

³ כלפי הממצא מ"קבר יסון" (עמ' 91) – נדמה לי שקיימת כאן הטעייה מסויימת משום שנראים בבירור גם מנורות בעלי קנים ישרים אכלסוניים, אבל נניח לזה.

⁴ ראה לקו"ש חכ"א עמודים 164-172 ועוד

⁵ ראה בחדות רבה בילקוט שינויי נוסחאות לרמב"ם פרנקל, עבודה עמ' תתפח: "צורה זו של המנורה מצוירת ברוב כתבי היד של ס' היד ... הקנים נמשכים מן המנורה בקו אלכסוני וישר... כמו כן מצוירים שם הגביעים בצורת משולש שבסיסו הרחב למטה, כלומר בגביעים הפוכים... במקומות שציירו את המנורה בקנים מעוגלים בלי ספק שציירו אותם מעתיקי כתב יד אלו מדמיונם!"

⁶ כמשמעות הפשוטה של דבריו וכפי שהבין והסיק וציטט במעשה חושב' פ"ז ס"ז.
⁷ (שמות כה, לב)

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

בדרכו - דרך המאדירה את הממצאים הארכיאולוגיים ומיישרת (מעגלת?)... עמם את הקו בכל מחיר – מבטל הרב אריאל⁸ מכל וכול את דעתו של הרב יעקב אפשטיין שליט"א בספרו "חבל נחלתו" (על פולמוס התכלת), שקבע שלקיום מצווה חייבים להסתמך רק על מסורת ואין להסתמך על ממצאים⁹ כלשהם.

ע"כ תמצית דבריו של הרב אריאל, הנוגע לענייננו.

ייתכן מאוד שמצד חובת התוכחה על צורת "כיבוד" החכמים, היה עלי להוכיח בהזדמנות זו את דרכו המתנשאת וההתנצחותית עם גדולי ישראל שבכל הדורות, ולנפץ לרסיסים את "כללי החשיבה בניתוח נכון ובאמונת חכמים" שהוא מטיף לנו, שיטה שאיננה מוסתרת בכל ספריו, אותה השכיל לעטוף באיצטלא תורנית מובהקת – אך כיוון שלא הספקתי לעשות שאלת רב בנדון, וגם לא זו מטרת כתיבתנו כאן – נניח לזה, וכשיטלנו את המשימה בגזירת עיריין נאלץ לעשות גם את זאת.

לגופו של עניין: כשאנו באים "לפסוק" כיצד על המנורה להיות, בקנים ישרים או עגולים - עלינו לדעת שישנו משקל גדול ביותר ואף מכריע לדעתו של הרמב"ם בנדון, שכן הוא היחיד והבלעדי מאבות הפסיקה שקבע משנת פסיקה מסודרת ושלמה ב"הלכתא למשיחא", והוא אשר הציב את כל ההלכות שיש לנהוג על פיהם בעת בנין הבית במהרה בימינו ממש. ולכן, גם אם לא מצאנו פיתרון ודברים מפורשים ממש ובמבט ראשון בתוך ספרו משנה תורה - בהחלט עלינו לתור אחר דעתו ודבריו בשאר ספריו, והנסיון מוכיח כי בדרך כלל לאחר החיפוש בספריו שלו, "מאירים" דבריו גם ב'משנה תורה' באור ברור ובהיר, ודבריו במשנה תורה "מועשרים ממקום אחר", מקומות בהם התייחס לנדון.

גם בסוגיית צורת המנורה, ובמיוחד בשאלת הקנים והגביעים - אם היו קבועים כשפיהם למעלה או למטה - נוכיח להלן כי עיון נכון במשנת הרמב"ם בפירוש המשנה ובפירוש המקראות, ובמיוחד כשניעזר בפירושי בנו רבי אברהם למקרא שבוודאי היה תלמיד מובהק של אביו ונאמן על הבנת דבריו – מורכב לנו "פאזל" בהיר ומואר כאור שבעת הקנים, המגולל לפנינו את צורת המנורה האמיתית שנקבעה להלכה על ידי הרמב"ם, 'פוסק הדור' של דור הגאולה.

לאחר שנסיק מסקנות מתוך דברי הרמב"ם, נתמודד וגם נוכל עם הקושיות והסתירות שנוגדות את המסקנות, אותן הציב הרב הגאון ישראל אריאל שליט"א, שהוא בלי ספק אחד מגדולי החוקרים והמומחים ב(הלכות)בניית כלי המקדש וכו'. נוכיח כי מסורת הוחלפה בקלישאה והתפעלות ממצאים ותגליות מרעישות סינוורה את ההבנה הנדרשת מלומד רמב"ם ורב פוסק הלכה, ואין כאן לא קושיה ולא פירכא אלא בלבול!

תחילה "ניתי ספר ונחזי". הוויכוח נסב, כידוע, סביב ציור שצייר הרמב"ם ב'פירוש המשניות' שלו.

דברי הרמב"ם ב'פירוש המשנה' למנחות

כך כתב הרמב"ם בפירוש המשניות שלו¹⁰: "שבעה קני מנורה מעכבין זה את זה שבעה כו' - ראיתי לצייר בכאן צורת המנורה שלימה. וקודם הציור אני אומר שמסורת בידינו שנבחה י"ח טפחים. ועמוד המנורה עצמה היו בו ד' גביעים ובי' כפתורים ונ' פרחים ונאמר בתורה 'ובמנורה ד' גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה' ומיעוט רבים שנים, לפיכך התבאר שיש בה כ' כפתורים ונ' פרחים והפרח השלישי היא סמוך לשולי המנורה, והוא מה שנאמר 'עד יריבה עד פרחיה' ר"ל היסוד, שקרא אותו ירך, והפרח הסמוך

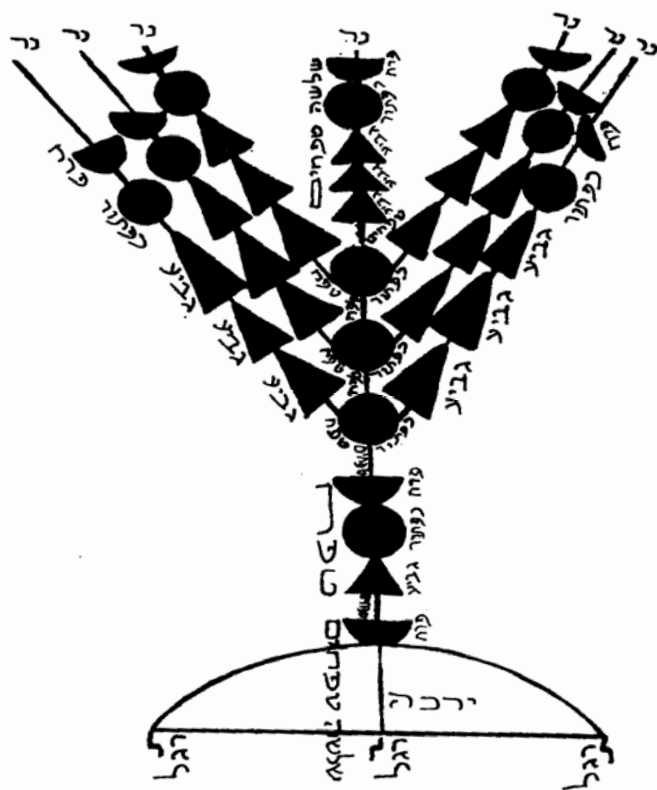
⁸ עמ' 95 ובהערה 17.

⁹ הוא מוכיח זאת מהמסורת הדרושה לעופות ולגבי ערים המקופות חומה – ספר 'חבל נחלתו' סימן א'
¹⁰ מנחות פרק ג' משנה ז בתרגום הנפוץ

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה - נוסחת טיוטה - לפני עיבוד

לו. והיו לה ג' רגלים. והנביע הוא צורת כוס עשוי מקשה, שהיא מלמטה צר. ואם תרצה לומר שהוא מחודד כאסטונוא (=חרוט), הוא כראש אסטונוא שנוטל ממנו דבר מועט מלמעלה. והכפתור היא דמות כדור שאינו עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט, קרוב לצורת ביצת העוף. ופרח - צורת שושן. ואני מצייר עכשיו הצורה הזאת, שהנביעים צורת דבר משולש והכפתור עגולה והפרח חצי עגולה, כדי שיהיה קל להצטייר. שאין הכוונה בצורה הזאת להודיע בה צורת הנביע על אמתתו, לפי שכבר בארתי אותו לך - אבל הכוונה להודיע בה מספר הנביעים וכפתורים והפרחים ומקומותם והשיעור הנשאר מעמוד המנורה, שאין בו שום דבר, והמקומות שהיו בהן הפרחים והכפתורים וכולה איך היתה וזו היא צורת כל זה: נכאן מצייר הרמב"ם את תשריט המנורה, וממשיך: ודע שכל הכפתורים שיעור אחד לכולן, וכן הנביעים כולן שוין והפרחים ג"כ. ונתבאר לך מהצורה הזאת שמספר הנביעים כ"ב, ומספר הפרחים ט', ומספר הכפתורים י"א. אמרו: נביעים כ"ב כפתורים י"א פרחים ט' - מעכבין זה את זה. ואמרו בשיעור גובהה גובהה של

מנורה י"ח טפחים: הרגלים והפרח ג' וטפחים חלק, וטפח שבו נביע כפתור ופרח, וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד לכאן ואחד לכאן ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים נמשכים ממנו ויוצאים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפחים חלק, נשתייר שם ג' טפחים שבהן נביעים כפתורים ופרחים. ומאשר ציידנו יתבאר לך כל הענין הזה: ומה שנאמר בתורה 'משוקדים' פירושו: מעשה שקדים. והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחשת שהם מכין בפטיש העשת עד שיהיה כולו שקדים שקדים והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר: עכ"ל של הרמב"ם.

בדפוסים הופיעו כאן כל מיני ציורים נחמדים ואומנותיים. כל דפוס נהג על פי רוח היצירה ששרתה עליו¹¹. בדורות האחרונים התגלה כתב ידו של הרמב"ם ובו מופיע הציור הבא¹², בו מופיעים הקנים כשהם ישרים ואלכסוניים, ועל כך נסב הוויכוח, אם אכן הקווים האלכסוניים הם דווקאניים, כאשר רב אריאל טוען בלהט כי אינם בדווקא.

¹¹ הציור שנדפס בפירוש המשניות להרמב"ם שבסוף מסכת מנחות דפוס וילנא נעשה כנראה על פי ציור שהופיע בספר ביאורים של מהר"ן, והוא בעליל אינו נכון וסותר לגמרי לדברי הרמב"ם עצמו, במיוחד בולטת הסתירה בכך שהגביעים מכסים את כל אורך הקנים ומשתנים בגודלם מקנה לקנה.

¹² כדי להקל על ההבנה העתקנו כאן ציור מכתב ידו של הרמב"ם כפי שהוא מופיע ברמב"ם פרנקל, במהדורה "משודרגת ומשופצת" על ידי כך שהציור "נוקה" מהכתב של גוף פירוש המשנה שהיה צמוד לו מלמעלה, וגוף הציור עבר ריטוש של השחרה והחיוזק כל האלמנטים הזקוקים להשחרה. כן הוחלף כתב יד הרמב"ם שהיה משולב בתוך הציור - לכתב יד חדש.

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

הגביעים ההפוכים בציור הרמב"ם

כדי לסתור את הבניין שבמאמרו של הרב אריאל, עוד בטרם נגע בנושא המרכזי - ישרותם/עגלותם של הקנים – נתייחס תחילה לנושא השני שנדון במאמרו, והיא סוגיית הגביעים ההפוכים שמופיעים בציורי הרמב"ם. נושא "תמוה" זה של הגביעים ההפוכים והתצורה ה'מוזרה' הזו של הגביעים, הנוגדים לגמרי את המציאות ובאופן בולט בחריגותם מכל הציורים הנפוצים, מבלי שיש לכך בדיל של אסמכתא תורנית, לכאורה - משמשים לו כראייה וחיזוק התיאוריה שהציור שבנדון הוא סכמתי ומינימלי ביותר, וכי לרמב"ם היה חשוב בשרטוטיו לנקוט בטכניקות שימור, גם אם הדבר אינו עולה בקנה אחד בדיוק עם המציאות (וההלכה) הנדרשת! כשהרעיון של "הפיכת הגביעים" והרעיון של ה"קנים הישרים" הם טכניקות שימור בלבד.

ובכן, במחילה מכבודו, אנו דוחים תיאוריה זו מכל וכל. לא יעלה על הדעת שהרמב"ם יעוות מצב הנדרש מן הקצה אל הקצה (כפשוטו...) רק כדי להקל על המעתיקים וכדומה¹³; לדעתנו תיאוריה זו גובלת בזלזול באחריותו של ענק הענקים, ודייקן הדייקנים הרמב"ם הקדוש. להלן נוכיח כי הרמב"ם הקפיד, בדיוק ובמכוון, להפוך את הגביעים – כי כך ורק כך הם צריכים להיות במנורה ואין דרך אחרת! חד משמעית!

ראשית על האמת להיאמר ועלינו להודות בפה מלא: הכרעת הרבי על פי ציור הרמב"ם שהגביעים היו הפוכים, לא נשענת, לכאורה ובגלוי, על אסמכתאות לימודיות. טענתו המרכזית היא שאם הרמב"ם כך צייר - כנראה שכך קיבל במסורת. הביאורים לכך נושקים יותר לעולם תורת החסידות והקבלה, והם יותר בבחינת "תורה מדברת בעליונים ורומזת לתחתונים"¹⁴. הרבי "רואה" בעינים הרוחניות כי בהתבסס על ייחודיותה של המנורה כמוטיב שמימי וכמקור אור והשפעה לעולם כולו¹⁵, על פיהם של הגביעים המסמלים את ההשפעה לעולם להיות מוטים כלפי מטה, כשהצד הרחב והלא-מוגבל והאין-סופי הוא כלפי הנבראים המושפעים. אלא שדא עקא, דווקא המבט "החסיד" או "הקבלי" על מצוות התורה – הוא ה'שומר' ו'מאפס' את הלומד שגם הרובד הנגלה והרובד הפשטני יהיו ברורים ובהירים יותר, עד כדי כך שהם מתאימים ומשתלבים במבט וב"פירוש" הפנימי, גם מכל היבט "נגלתי". להלן ניווכח כיצד העולם הפנימי נושק לעולם הנגלה בסוגיה זו, וכי מבט פנימי עמוק ואמיתי משליך על תוצאות הלמידה בכל הרובדים¹⁶.

כהבהרה כללית יש להדגיש כי גם אם נקבל את ההנחה שהרמב"ם לא הקפיד בפירוש המשניות שלו על הדיוק, וציורו סכמתי בלבד, וזאת בהתבסס על דברים שהרמב"ם בעצמו הקדים לפני הציור (ומשום כך גם אנו מסכימים כי אכן אין לראות בציור הרמב"ם שם תוכנית אדריכלית מדויקת אלא ציור להמחשה בלבד) – הרי שכיום, כשכתבי יד מעתיקים של 'משנה תורה' הולכים ונחשפים, עד כדי נגישות לכתבי יד נאמנים ומדויקים ביותר – הרי שאנו נכוחים יותר ויותר שהמוטיבים ה"מוזרים" הללו – קני מנורה אלכסוניים וגביעים הפוכים – מופיעים בעקביות גם בציורים אותם צייר הרמב"ם גם בספר משנה תורה¹⁷ (לדבר זה מסכים גם הכותב הנכבד, והוא מזכיר זאת במאמר הנ"ל). ובכן, בהתייחס ל'משנה תורה' לא נוכל בשום אופן לקבל את התיאוריה הסכמתית הקיצונית, שכן: 1.

¹³ איזה הגיון יש בהנחה שמפני ספק עיוות שיכול להיווצר נקט הרמב"ם בעיוות וודאי מלכתילה? ... לרב אריאל הפתרונים.

¹⁴ של"ה הקדוש....

¹⁵ הוא מתבסס, בין השאר, על דבריו הקדושים של רבינו בחיי (שמות כה, לא, הועתק בס' תורת העולה ח"א פ"כ) ש"גביע הוא כלי שיש בו בית קיבול והוא משקה ומרוה.... ויש בזה רמז לגלגלים שהם מקבלים כוחות העליונים ומשפיעים כח בעולם השפל".

¹⁶ לעניין זה ראה בארוכה קונטרס עניינה של תורת החסידות, כיצד פירוש שהוא על פי פנימיות התורה 'בא' מעולם ה'יחידה' ומעניק חיות לכל הפירושים שבפרד"ס ובכל הרובדים. עיין שם ותמצא נחת.

¹⁷ העדות הראשונית היא ממשנה תורה כת"י אוקספורד שהועתק מעותק שאושר ונחתם על ידי הרמב"ם עצמו.

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

הרמב"ם לא הקדים שום הסתייגות לפני הציור. הוא כותב באופן נחרץ "זו היא צורתו!" ובנוסף: 2. היעלה על הדעת שבספר הלכתי מובהק, שהוא ספר הדרכה לכל דבר שהרמב"ם דייק בו בכל אות וכל תג יצרף הרמב"ם ציור מעוות ונוגד את המציאות ואת ההלכה (ועוד מבלי לצרף כל הסתייגות)?! מדרך הטבע, ואנו יודעים זאת באופן כללי, ב'משנה תורה הרמב"ם הקפיד יותר על כל הנמצא בו, שכן הוא מדריך הלכתי מובהק, וכך יש להניח גם בנוגע לציור והשרטוט הסכמתי. ואכן המחקר מוכיח שאכן ב'משנה תורה' הרמב"ם דייק הרבה יותר בשירטוט זה של המנורה עד כדי כך שגם שמר על קנה מידה¹⁸! והנה, על אף הזהירות והדיוק אנו רואים שוב ושוב באופן הכי מוכח שגם בו, בציור שב'משנה תורה', נכללים האלמנטים הברורים האלה של 'קנים ישרים' ו'גביעים הפוכים'! למרות שגם שם הרמב"ם השתמש ב'מקראה' ולא צייר ציור של ממש – אך עולה בבירור שהחזות הכללית נשמרה בדיוקנות ובטח ובטח שלא שורה על הציורים אווירה של ניגוד לפסיקה, באופן שיגרום למכשלה חלילה!

משכך, משנוכחנו שגם בספר ההלכתי המדויק 'משנה תורה' מופיעים האלמנטים הנ"ל, עלינו להבין כי גם "אי הדיוק" וההסתייגות שהציב הרמב"ם לציור שב'פירוש המשניות' – מתייחסים אך ורק ל'דיוק', כשההסתייגות היא שלא לקבל את הדברים באופן הכי מקסימלי, כמו: שמירה על קנה מידה, כשכוונת ההסתייגות להסביר את ה'דילוג' על תיאור וציור המנורה ברמת תקריב ממוקד, ויותר על המיקרו של כל אלמנט ואלמנט – אך בשום אופן לא בכדי למצב את תרשימי המנורה ברמת סתירה וניגוד של 180 מעלות לאמת! אין ואסור לומר שהרמב"ם הביא, חלילה, את המביט על הציור לכלל טעויות חמורות. בשום אופן אין לומר שהוא "הפך את הקערה על פיה" ... אך ורק בגלל סיבות טכניות או שימוריות!

ומכאן, כפי שנוכח להלן, גם בענין צורת הקנים: בשום אופן אין לומר שהרמב"ם גרם לעיוות ברמת המקור, בזמן שבאותה מידה ניתן היה לשרטט את הקנים כשהם מעוגלים. לא ייתכן שהרמב"ם יגרום לעיוות וטעות. ויותר על דיוק או על פרטים בהחלט ייתכן, ועל אלו באה ההסתייגות – אך שרטוט הסותר למציאות – מה פתאום?!

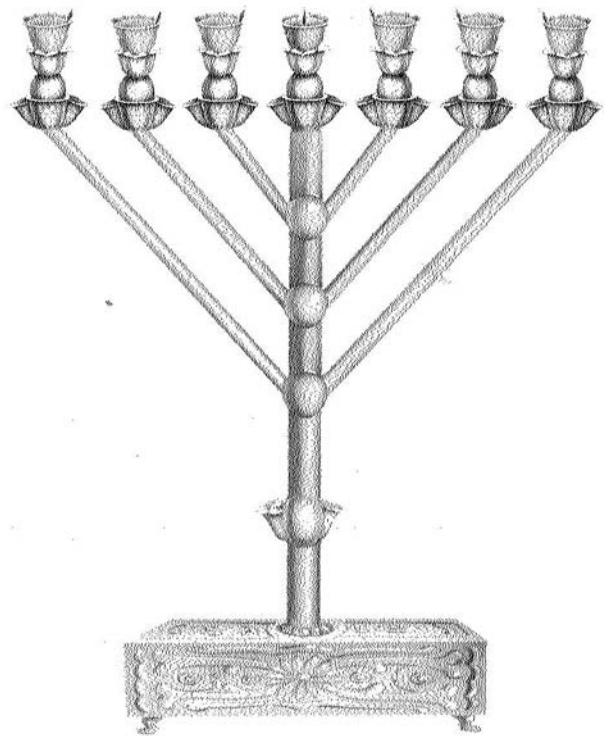
והנה, דווקא מתוך ה'ראיה' ממנה ביקש רב אריאל להביא הוכחה לאי הדיוק – מהגביעים הפוכים – דווקא היא זו שתשמש ראיה לסתור את התיאוריה שלו, משום שלא זו אף זו: התבוננות נוספת בדיני המנורה ופרטיה תוכיח לנו כי הפיכת הגביעים לא רק שאיננה סותרת למציאות; לא רק שניתן ליישבה עם המציאות ההלכתית – אלא היא מוכרחת מהדרישות ההלכתיות, ונעשתה על ידי הרמב"ם בדווקא ובמדויק כפסק הלכה, כדרכו בקודש, וההסבר כדלהלן: ציור המנורה שב'פירוש המשניות' שם בא בהמשך לברייתא דמלאכת המשכן (מובא גם בגמרא מנחות כח ע"ב מימרא דשמואל בשם דסבא) המתארת את מדות המנורה והמבנה ופרטיו. גם ב'משנה תורה' בא הציור בהמשך לברייתא זו המובאת שם בפ"ג מהלכות בית הבחירה הלכה י', ובהמשך למה שכותב-פוסק שם הרמב"ם: "גובה המנורה היה שמונה עשר טפח: הרגלים והפרח שלשה טפחים, ושני טפחים חלק, וטפח שבו גביע כפתור ופרח, וטפחים חלק, וטפח כפתור – ושני קנים יוצאין ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכים ועולין כנגד גובה המנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור – ושני קנים יוצאים ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור – ושני קנים יוצאים ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה, וטפחים חלק. נשתיירו שלשה טפחים שבהן שלשה גביעים כפתור ופרח". כאן ממשיך הרמב"ם: "וזו היא צורתו"¹⁹, ומביא

¹⁸ כמובן שלא ניתן להוכיח תיאוריה זו. סימוכין ברורים לכך ניתן לראות שבכתבי יד הראשונים באלה אכן שמורה קנה המידה והפרופורציה כמעט עד כדי דיוק מלא. לא בדקתי זאת בכלים מדעיים, גם אילו רציתי לכאורה לא ניתן לבדוק זאת אלא על מקור שאינו בר השגה – אבל כך זה נראה בעין בלתי מזוינת. ראה צילומים מצורפים מכתבי יד....

¹⁹ המהדורה הוילנאית המצוייה השמיטה את המשפט הזה כדי "לחסוך" את המקום והטריחה שבשילוב הציור בדפוס, כפי שנהג הבחור הזעזער הוילנאי כלפי עשורת ציורים של הרמב"ם, ואכמ"ל.

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

והנה, למרות שחז"ל אכן פירטו לנו את מקומו של כל פריט במנורה ואת השטח שהוא תפס, הרי שחישוב מדויקדק בנתונים מקשה על התיאור הזה: כיצד ייתכן שכפתור (שהיה קיים בשדרה האמצעית – המנורה – שהיא בבסיס כל זוג קנים) תופס שטח של 1 טפח, ובמקביל גם הגביע וגם הכפתור וגם הפרח שב"ברך" של ירך המורה - תופס גם הוא 1 טפח בלבד? וגם קבוצת 3 הגביעים+הכפתור+הפרח שבקצה כל קנה וקנה תופסים יחדיו ג' טפחים בלבד? המפרשים התחבטו בכך ודעות שונות נאמרו. רש"י למשל אומר שהגכפ"ם שבברך והגכ"ם העליונים היו בולטים וסובבים סביב לקנה (לדעת "ספר הזכרון ברש"י, או ש3 הגביעים העליונים סבבו סביב ציר אחד – לדעת "מעשה חושב" ברש"י); התוספות למשל (מנחות כח ע"ב ד"ה טפח שבו) דוחקים עצמם וסוברים

המגורה לדעת רש"י (לפי "ספר הזכרון")

השיטות שלא נמצא להם שום סמך בשום ממצא ארכיאולוגי, ואדרבה, וד"ל...

The diagram illustrates the components of a Sukkah, starting from the base and moving upwards. At the bottom is a semi-circular base labeled 'גובה המנורה היה שמונה עשר טפח' (The height of the menorah was eighteen handbreadths). Above this is a vertical pole with several horizontal rungs. Labels on the right side of the diagram include: 'הרגלים והפרח שלשה טפחים' (The legs and the flower were three handbreadths), 'ושני טפחים חלק' (And two handbreadths were the part), 'וטפח שבו גביע כפתור ופרח' (And a handbreadth in which was a cup, a button, and a flower), and 'וטפחים חלק' (And two handbreadths were the part). The top of the pole is decorated with a 'פס' (band) and a 'כפתור' (button). From the pole, several lines extend upwards to support a canopy. The canopy is divided into sections, with labels like 'וטפח חלק' (And a handbreadth was the part) and 'וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכו ועלו כנגד גובה המנורה' (And a handbreadth was a button, and two reeds came out from it, one went up and one went down, and they were stretched and went up against the height of the menorah). The canopy is topped with a 'פס' (band) and a 'כפתור' (button). On the left side, a list of parts is provided, grouped by brackets: 'סך הכל גובה המנורה 18 טפחים' (The total height of the menorah is 18 handbreadths), followed by '3' (for the canopy), '2' (for the canopy), '1' (for the canopy), '1' (for the canopy), '1' (for the canopy), '1' (for the canopy), '2' (for the canopy), '1' (for the canopy), '2' (for the canopy), and '3' (for the canopy).

נביט בתשריט הבא ונראה כי רבים שילבו את דעת התוס' בתוך הרמב"ם והתאימו גודלו של הכפתור לפי השטח שהוקצה עבורו ועבור "מלוויו". לפי זה נמצא שבמנורה כפתורים בעלי שלושה מידות: בצומת של הקנים כפתור גדול

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

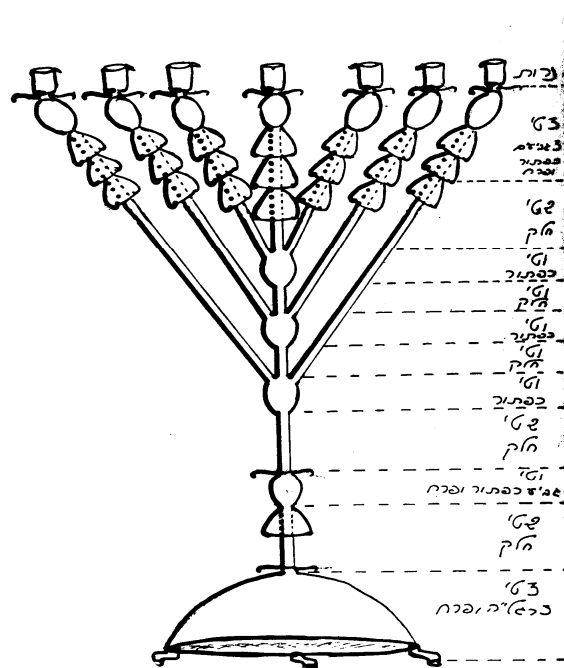
ביותר של 1 טפח, בקצה הקנים כפתור בינוני (כדי שתתאפשר חלוקת השטח של 3 טפחים גם לכפתור גם לפרח וגם ל3 גביעים) וכפתור נוסף בגודל קטן ביותר שיהיה ב"ברך" של המנורה שם הוקצה גם לכפתור וגם לפרח וגם לגביע 1 טפח בלבד.

אלא שהשוני הזה בין הכפתורים לא הוזכר כלל ברמב"ם, ואדרבה, בפירוש המשניות כותב הרמב"ם במפורש: "ודע שכל הכפתורים שיעור אחד לכולן וכן הגביעים כולן שוין והפרחים גם כן". הרי לפנינו הוראה ברורה שיש לעשות את כל הגביעים במידה שווה וכך גם את הכפתורים וכך גם את הגביעים. כיצד אם כן נפתור את בעיית השטח?

לכאורה בידינו אפשרות נוספת והיא "לשקע" את הכפתורים בתוך הגביעים לפי הצורך. כלומר: כפתור תמיד גודלו טפח אלא שהוא שקוע לפי הצורך בתוך הגביע הצמוד אליו. חישובים יוכיחו כי לפי תפיסה זו יהיו עלינו ליצור מנורה עם הנתונים הבאים: כל כפתור = 1 טפח; הגביעים גודלם בין 0.66 לבין 1 טפח; השיקוע של הכפתור שבקצות הקנים נע ביחס לגודל הגביעים, והשיקוע שב"ברך" המנורה הוא ביחס מלא של גובה הגביע (ראה הערה²⁰).

אין צורך להרחיב על הדיוחק שנובע מ"מהלך" זה: א. השיקועים האלה של הכפתור מה מקורם? ב. שוב הגענו לאי שוויון בין הכפתורים במידת שיקועם, ואין זה מתאים לגמרי עם מה שכתב הרמב"ם שעליהם להיות שווים. ג. בכל מקרה אין שוויון בין הגביעים לכפתורים – וגם זה לא הכי מהודר.

והנה הפתרון הגאוני²¹ שהגה הרמב"ם: הופכים את הגביעים והכל מסתדר! לא רק שכל הכפתורים כשלצעמם וכל

הפרחים וכל הגביעים מידתם שווה בינם לבין עצמם, כפי שכותב הרמב"ם במפורש – אלא שגם כל הגביעים וכל הכפתורים – כולם-כולם שווים²² 1 טפח במדויק! הכיצד מתרחש הפלא הזה? פשוט מאוד: הפרחים העשויים מזהב דק וכש"פיהם" שטוח תופסים אך ורק מעט מזעיר משטחי "חלקותו" של הקנה, וכפי שמתארם הרמב"ם (הלכה ט) "הפרחים כמו פרחי העמודים, שהן כמו קערה ושפתה כפולה לחוץ"! כלומר הם היו פתוחים לגמרי והקנה היה חשוף עד ל"קרקעיתן" של הפרחים. וכך גם הגביע (ההפוך!) שב'ברך' המנורה וכן התחתון מבין שלושת הגביעים (ההפוכים!) שבקצה הקנים – כיוון שהוא 'הפוך' ופיו למטה, הרי הקנה ה'חלק' נמשך בתוכו כהמשך של שוליו של הגביע, וניתן בהחלט למדוד אותו בהמשך אחד עם הטפח החלק והחשוף לגמרי שהוא בהמשכו, ולראות אותו כהתחלתו של חלק הקנה החלק.... כך הכל שריר וקיים ומדויק "כפתור ופרח"!

²⁰ להלן הנוסחאות המתמטיות. תודה לגב' פנינה בינשטוק רכות מתמטיקה בבית הספר העל יסודי לבנות "בית חנה" חב"ד בירושלים שכתבה וערכה את הנוסחאות. ראה בסוף המאמר.

²¹ הראשון שפירט את הרעיון הוא הרב נפתלי מרינובסקי בקובץ היכל מלך עמ' קי

²² הנחה זו היא בפשיטות וכך גם עולה מדברי התוס' במנחות כח ע"ב ד"ה וטפח שבו, שכתב בפשיטות: "...גביעים כפתורים ופרחים שהיה לכל אחד טפח..."

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

כדי להקל על ההבנה נצרף את התשריט²³ ומדות המנורה על פי הרמב"ם:

[למען האמת, אם נמשיך בדרך זו, נגלה עד כמה כל ההנחיות שכתב הרמב"ם משלימים זה את זה, באופן שלא ניתן להפריד ביניהם. כלפי מה הדברים אמורים? בחשיבה מדוקדקת עוד יותר מתברר כי פטנט ה"היפוך" הוא לא רק בגביעים, הוא גם בכפתורים....

בפירוש המשניות הנ"ל כותב הרמב"ם את המשפט הבא: "והכפתור היא דמות כדור שאינו עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט, קרוב לצורת ביצת העוף". מקור לדברי הרמב"ם הוא מהגמרא במנחות כח ע"ב. שם, לאחר שמפרט את מידות המנורה מתואר: "וכפתורים למה הן דומין? לתפוחי הכרתיים". הרמב"ם ב'משנה תורה' (בית הבחירה פ"ג ה"ט) מתאר זאת במשפטים הבאים: "והכפתורים כמין תפוחים כרתיים שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין". מדוע 'מתעקש' הרמב"ם כל כך על הצורה האליפטית של הכפתור? לא מצינו בשום מקום רמז שיכול להצביע בדיוק היכן זה המקום "כרות", ועוד בכדי לדעת בדיוק מה הן צורת התפוחים הגדלים בארץ זו... (אגב, בגמרא שלנו כתוב 'כרתיים'), ומי גילה רז זה לרמב"ם²⁴? המעיין ברש"י, למשל, לא ימצא רמז לזה.

מהו המקור לפרשנות מעניינת זו שחוזרת על עצמה גם בפירוש המשניות וגם במשנה תורה? אלא שבהמשך להנ"ל, משהשכלנו להבין כי הרמב"ם שאב את דבריו מתוך התעמקות וירידה לפרטים בתיאור הברייטא את מבנה המנורה, ולא נרתע מלתת פתרונות "מהפכניים"... כדי שלא להוציא את הדברים מפשטותם – נתרכז שוב ושוב בדברי הברייטא ונבין גם כאן מנין שאב הרמב"ם את צורתו ה'ביצית'-אליפטית של ה'כפתור'... פשוט מאוד²⁵:

לפי ההסבר שהארכנו בדברי הרמב"ם, שההנחה שמנחה אותם היא הקביעה שכל הכפתורים וכל הגביעים הם שווים, כעובדה שאין לזוז ממנה, וכולם מדתן טפח, וההיצמדות לכך שכל המקומות שמסומנים בברייטא הנ"ל כמקומות שיש להשאירם "חלק" מתייחסים גם לשטח שבתוך הגביע (התחתון מתוך קבוצת ג' הגביעים שבסיום הקנים, והגביע שב'טפח השישי'), משום שמחשיבים ב"טפח או הטפחיים החלקים" גם את המשך הקנה עד המפגש עם 'קרקעית' הגביע (יותר נכון: תקרתו, לאחר ההיפוך....) – אך עדיין אין פירוש זה "גלאט-חלק"... לגמרי, שכן לכאורה לא ימלט שמקום החיבור בין האלמנט לקנה לא יתפוס מידה כל שהיא, וכך גם הפרח שמעל הכפתור – נוגס גם הוא מהצד השני, והרי יש בכך בכדי למעט מה"טפח/טפחיים חלק"? יכולנו כמובן לומר שסוף סוף כלל ידוע הוא ש"אי אפשר לצמצם" ומדת הטפח או הטפחיים או ג' הטפחים נקובים 'בגדול', מבלי 'לרדת' לדקדוקים ממש. אלא שכנראה הרמב"ם הדייקן המופלא לא הסתפק בזה, ואדרבה, הוא הסיק שהטפח שתפס הכפתור (כנקוב בברייטא) היה נכון רק לגובהו ('אורכו') של הכפתור, אך רוחבו קטן וצר מאורכו, ותופס פחות מטפח, על פי צורת צורת התפוחים הכרתיים או הבריותיים... ועקב כך, למרות שהכפתורים שמהם נמשכו הקנים היו טפח שלם, כפי שמפורט בברייטא – הכפתורים שהיו בקצות הקנים למעלה או ב"טפח השישי", היו מונחים בשכיבה... וכך, בגלל שמצב

²³ מתוך הספר מנחת יהודה וירושלים להרב יהודה קלר עמ' 95

²⁴ מונח זה של "כמין תפוחי הכרתיים" או בדומה לו, מובא גם בהמשך מסכת מנחות, דף סג ע"א, אלא ששם, לפי הגירסה שלפנינו, הנוסח הוא 'הברתיים' (באות ב' ולא באות כ'). על פניו נראה מרש"י שאכן מפרש אחרת בדף כח מדף סג, ואולי אלו מונחים שונים. בשולי הגיליון בדף כח, בגמרא שלפנינו, מובאת הערה על המילים "תפוחי הכרתיים" בשם הערוך: "פירוש שרחבן יתר על עוביין (??)", ערוך ערך תפוח, וגורס 'למה הן דומין – לתפוחי הברתיים' ועי' לקמן סג. על הגליון מה שכתוב שם". שם, בדף סג כתוב בשולי הגליון: "ג' הערוך בערך תפוח: 'דומה לתפוחי הברתיים'. עגול כולו חוץ מן מקום כינוס". מהערות אלה ניתן אולי להבין ש'ברתיים' הוא כנראה 'אגס' של היום, ש"עגול כולו חוץ ממקום כינוס" (מי יודע? אולי מ'ברת' השתלשל השם האידי 'באר'...). ו'כרתיים' הוא משהו כמו ביצה. לגבי המקור לכך שהוא כמו ביצה, עולה במחשבה ראשונה שאולי הרמב"ם מפרש "כרתיים" לא כשם מקום אלא כצורה של תפוחים שהם 'כרתיים' ו'מכווצים', כלומר... אליפטיות. הפירוש אולי נחמד אך קשה להגדירו כמקור של ממש לצורת הכפתורים, במיוחד שעל פי הגירסאות המדוייקים (ראה נוסח פרנקל, קאפח ועוד) הרמב"ם גרס 'כרתיים', ולא 'כרתיים'... וכנראה שבדוידא התכוון הרמב"ם לשם מקום, שהוא ידוע ומפורסם, היא העיר בירות אשר בלבנון... אך האם מישוהו ראה בבירות המפורסמת תפוחים בצורת ביצה?? ולכן אנו מתחזקים בדעתנו כפנים, שהדבר נלמד מתוך החישובים בתוכן דברי הגמרא שם במפרט המנורה.

²⁵ תוספת זו מהגיגי בני הת' יהודה לייב שי'

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

השכיבה גורם לתכסית שטח קטן יותר מטפח עבור הכפתור - נגרם "איזון" בין השטח שתופסים החיבורים של הגביעים והפרחים לבין אורך המקטע ש'הוקדש' להם, וההקפדה על השטחים ה"חלקים" באורך המנורה (קרי: הקנה האמצעי) היה מדויק לגמרי.....]

ומשמצאנו לאחר העיון בגוף דברי הגמרא הסבר הגיוני והוכחה ניצחת ל"הפיכת הגביעים"²⁶, יהיה זה לנו לאות ולמופת בעליל שכל התבוננות נוספת בפסוקי התורה ובדברי הרמב"ם, מגלה לנו עוד ועוד על פרטי המנורה, ושופכת אור יותר ויותר על החשיבה ש"מאחורי" האלמנטים שצייר הרמב"ם.

מכאן מסקנתנו העיקרית - שאצל הרמב"ם, שהוא דייקן שיא, לא יעלה על הדעת שעיוות את הפסיקה בגלל "תעלולי שימור"...

ועתה, משהסברנו את פשר ה'גביעים ההפוכים' ושמטנו לגמרי את אחת ה'אסמכתאות' עליהן נשען להוכיח את אי-דוקנותו של הרמב"ם בציוריו - נפנה עתה לדון בישרותם או עגלותם של הקנים.

קנים ישרים – קול ברור: קנים עגולים – קולות עמומים

כללי הפסיקה מחייבים אותנו קודם כל לסכם ולמצות את העולה מתורתם ודעתם של רבותינו הראשונים, והעולה ומשתמע על פי כללי קבלת התורה ופירושה ורק אחר כך להתייחס לעדויות נוספות, חשובות ככל שיהיו, ובעניין זה להלן "תזכורת" ברורה:

מעט מאוד מגדולי ישראל הראשונים התעכבו (באופן ישיר או עקיף) בשאלת צורת הקנים, אך בין מעט מהראשונים כמלאכים שהתייחסו (באופן ישיר או עקיף) לסוגיה זו אין אף אחד שניתן להצביע ממנו על רמז וחצי רמז שהקנים היו עגולים; אדרבה: בידנו חוות דעת ברורות מגדולי הראשונים על כך שהקנים היו ישרים: 1. עדותו הברורה של רבי אברהם בן הרמב"ם בדעתו של הרמב"ם שכתב "שהקנים נמשכים מגופה של המנורה לצד ראשה ביושר... לא בעיגול, כמו שצייר אותה זולתו!!" גם אם ננסה להפחית ממשקל עדות זו ביחס לדעת הרמב"ם, הלא ברור ביותר שדעתו שלו, של רבי אברהם בן הרמב"ם היא ברורה וחדה מעל כל ספק שהקנים ישרים הם! ורבי אברהם גם הוא אינו קטלא קניא... (תרתי משמע...) 2. ציור ברור בכתב ידו של הרמב"ם בפירוש המשניות שלו שהקנים ישרים, ואף אם גם כאן "נבלע" את כל פלפוליו המלומדים אודות האילוצים הטכניים וכו' – הרי ברור שבשורה התחתונה לפחות בדינו עדות "כלשהי" על קנים ישרים ואין בדינו עדות על קנים מעוגלי! 4. עקביות בכתב יד מעתיקים מוסמכים של משנה תורה (במיוחד אוקספורד 602 - שיש לו "כתב יוחסין" על אמיתתו ודיקונו עד לחתימתו של הרמב"ם) הם כאלף עדים על כך שגם במשנה תורה שרטט הרמב"ם את הקנים ביושר, וכפי שכתב הגר"י קאפח: "הדבר השווה בכל כתבי היד שששת הקנים יוצאים מן הקנה באמצע ועולים בקו ישר עד לגובה המנורה, ואין בהם שום קשתיות כלל!" 5. תיאורו של רש"י בחומש של הקנים (שמות כה, לב) שכתב שהם "יוצאים באלכסון". נכון אמנם שמידענו מסתייג מהפרשנות שמילת "אלכסון" מכוונת לקו ישר (פרשנות ברורה שבעל מעשה חושב בפ"ז ס"ז מפרש כמסיח לפי תומו) – ומפרשה בפירוש מעוגל... אך לפחות על בעל דין להודות לנו שרש"י, על אף התיאור המפורט מאוד, לבן חמש למקרא – לא ציין שהקנים היו עגולים.

²⁶ את ההסבר הפנימי העמוק והנפלא לתופעה זו, שהרב אריאל פוטר אותו בעקומת אף, המשתלבת בכלל ההתייחסות ה"מכובדת" כלפי גדולי ישראל - ראה בספר חידושים וביאורים בהלכות בית הבחירה שם.

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

לאור הדברים דלעיל ניתן לסכם בביטחה, שהדעה הרווחת אצל גדולי ישראל הראשונים²⁷ היא בפשיטות שהקנים במנורה ישרים הם²⁸.

האפמכתא מהתורה שקני המנורה ישרים

לאחר קבלת הדברים בבחינת "נעשה" עלינו גם להבין את ה"נשמע": מדוע ומנין נשאת הדעה שהקנים היו ישרים (ולו לשיטתם של אלה (שכולם מסכימים) שכתבו מפורשות שהם היו ישרים (כמו רבי אברהם בן הרמב"ם, למשל)?

והאמת היא שאין פשוט מזה: במשנה תורה, הלכות בית הבחירה, כאשר הרמב"ם בא לפרט לנו את ציור המנורה וגם לצרף לכך ציור משלו, הוא מקדים לנו את המשפט "המנורה מפורשת צורתה בתורה!" הרמב"ם כאילו אומר לנו: ה'מפתח' הדרוש כדי להבין ולהכיר את פרטי המנורה, במיוחד כשיש לך ספק איך צורתו של פרט זה או אחר – עצתי והנחייתי היא חד משמעית: רצוי להתבונן שוב ושוב בפסוקים עצמם, ואם אתה לא מסתדר... לך ותשאל בן חמש למקרא, ונהג לפי הנחייתו, שכן 'הצורה מפורשת במקרא'!

ובכן, הבה ונקרא את הפסוקים בפרשת תרומה שבהם תיאור מבנה המנורה (שמות כה):

(לא) וַעֲשִׂיתָ מִן־רֹתֶזָהב טְהוֹר מְקֻשָּׁה תִּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה יֶרֶכָה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ פֶּתֶר רִיָּה וּפֶרֶתֶיהָ מִמָּנָה יִהְיוּ: (לב) וְשֵׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קָנֵי מִן־רֶה מִצְדָּה הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִן־רֶה מִצְדָּה הַשֵּׁנִי: (לג) שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בִּקְנָה הָאֶחָד פֶּתֶר וּפֶרֶח וְשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים בִּקְנָה הָאֶחָד פֶּתֶר וּפֶרֶח כֹּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הֵי יֵצְאִים מִן־הַמֶּנֶרֶה: (לד) וּבְמִנֶּה רֶה אֶרְבָּעָה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים פֶּתֶר רִיָּה וּפֶרֶתֶיהָ:

(לה) וְכִפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנָה וְכִפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנָה וְכִפֶּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמָּנָה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הֵי יֵצְאִים מִן־הַמֶּנֶרֶה: (לו) פֶּתֶר רִיָּהם וְקִנָּתָם מִמָּנָה יִהְיוּ כָּלָה מְקֻשָּׁה אֶחָד זָהָב טְהוֹר:

(לז) וַעֲשִׂיתָ אֶת־נֶר־תִּיהָ שְׁבָעָה וְהָעֵלָה אֶת־נֶר־תִּיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ: (לח) וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחַת־תִּיהָ זָהָב טְהוֹר: (לט) כֹּפֶר זָהָב טְהוֹר יַעֲשֶׂה אֶת־אֶת־כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:

המוטיב שחוזר על עצמו בפעמים הרבות ביותר בפרשה המתארת את מצוות עשיית המנורה הוא המוטיב של "קנה". בפרשת תרומה בלבד מופיע ביטוי זה 12 פעמים בקטע של 6 פסוקים בלבד. כך גם בפרשת ויקהל וכו'. עוד כמספר הזה מופיע הביטוי קנה בפרשת ויקהל סה"כ 24 פעמים!

עצם כינויים של "קני המנורה", עשרות פעמים במקרא, כ'קנים' - מלמדת אותנו כי עליהם להיות ישרים²⁹. פשוט-כפשוטו ואין מקרא יוצא מידי פשוטו! הדבר ש"תופס את העין" המביטה על 'קנה', הוא צורתו החיצונית והיותו מקל

²⁷ בעל מעשה חושב מנסה להעמיס בדברי הרמב"ם שהקנים היו עגולים, דבר שכנראה מופרך. כן מביא עוד שיטות על כך שהקנים היו עגולים – כולם מגדולי ישראל האחרונים ולא מהראשונים.

²⁸ **היחיד** מהראשונים שכתב שהקנים היו מעוגלים הוא האבן עזרא (תצוה כז, כא ובפי' הקצר תרומה כה, לז) – אך לשיטתו (והוא על פי הספרי זוטא ר"פ בהעלותך) הן היו "כמין עטרה", כלומר, הקנים היו סובבים סביב הקנה המרכזי, כעין הקלנדברות שלנו... שיטה זו רחוקה היא לגמרי ואינה מקובלת כלל וכבר כתב ע"ז בזית רענן לבעל מג"א (ר"פ בהעלותך) שזה "דוחק".

²⁹ ב'עזרת כהנים' למדות כתב ש"מלשון הגמ' (ר"ה כד ע"ב) "שפודין של ברזל" ומלשון התורה שנקראו קים משמע שלא היו בעגול, שכן סתם שפוד וקנה בשוה ויושר"

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

ארוך ישר ולא עגול. אם מאן דהוא מסתפק בזה... אנו ממליצים לו לשאול את "בן החמש למקרא" אם לדעתו הקנים הם ישרים או עגולים. דעתו של "בן החמש" חשובה לנו, בעניין זה שבהבנת הכתובים – הרבה יותר מדעתו של המומחה הגדול ביותר לענייני בית המקדש...

אלא מאי? מיועדנו מתאמץ מאוד להסביר לנו, כי על אף שנכון הוא שצורתו של הקנה הוא (בדרך כלל?) ישר וכו' וכו' – אך הסיבה האמיתית, לדעתו, לכך שהתורה כינתה את קני המנורה כ"קנים", אינה בגלל היותם ישרים אלא דווקא בגלל תכונתם הנוספת שהיא – היותם חלולים. זו הסיבה ואין בלתי. במאמרו הנ"ל הוא מביא כמה וכמה סימוכין לכך שהקנים משמשים כמטפאורה ולדימוי... בגלל היותם של הקנים חלולים. אין כאן המקום לגלוש לפרטים ולהתפלמס בגינם, אך ווי כמה לא חלי מר ולא מרגיש! שכן טעות חמורה בידו, ולהלן ההוכחות:

זה לשון הרמב"ם בספר משנה תורה, ספר עבודה, הלכות בית הבחירה פרק ג, הלכות א-ה (הנוגע לענייננו): "(א) המנורה מפורשת צורתה בתורה ... (ב) ושלוש רגלים היו לה ושלושה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה שמהן יוצאים ששת הקנים שלשה מצד זה ושלושה מצד זה ובכל קנה וקנה מהן... והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן: ... (ד) בד"א בשעשאוה זהב אבל שאר מיני מתכות אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחלי' וכן מנורה הבאה זהב תהיה כולה ככר עם נרותיה ותהיה כולה מקשה מן העשותות ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על משקלה ואם היתה חלולה כשירה: (ה) ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות":

אינני רוצה לגלוש כאן לכמה וכמה דיונים הלכתיים התלויים בפירוש דברי הרמב"ם, שנידונו בהרחבה על ידי מפרשי הרמב"ם, והם מים שאין להם סוף – אך עיקרו של דבר הוא הרצף והמבנה המתודי הכללי של דברי הרמב"ם, ממנו עולה בבירור כי בעיקרון קיימים שני סוגי מנורות אחת היא "מנורת זהב" השנייה היא "מנורת שאר מתכות". את מנורת הזהב יש לעשות (ולו לכתחילה³⁰): (1) עם גביעים וכפתורים, (2) כולה ככר, (3) וכולה מקשה מן העשותות³¹; לגבי מנורת שאר מתכות – הדינים שונים ומשתנים.

לא ניכנס לכל פרטי ההלכות (ראה מעט מהדילמות בהערות שבשולי הגליון), אך דבר אחד עקרוני אנו בוודאי יכולים להסיק, שלפי הרמב"ם³² פשוט ש(לפחות) מנורה של זהב, זו המוצגת במקרא, אין (או אסור) לה להיות

³⁰ הדבר תלוי בכמה דינים ופרשנויות: האם המשפט "ואם הייתה חלולה – כשרה" (סוף הלכה ד) מתייחס למנורת זהב או מנורת שאר כלי מתכת האם גרוטאות וחלקי מתכת אסורים לגמרי וגם בדיעבד גם בשאר מתכות? האם חובת 'מקשה' שבגמרא נלמדת על מנורת זהב (דווקא) היא מעכבת (בזהב) או רק לכתחילה? ועיין בביאורו של הרב קאפח על אתר כיצד נלמדים דינים אלו מתוך המקראות, ואכמ"ל. וראה הערה הבאה.

³¹ ראה באריכות בביאוריו של הרב קאפח על אתר ועוד רבים מהמפרשים, שכולם תמימי דעים שהצורה ה"חלקה" ביותר להבנת רצף דברי הרמב"ם הוא שכל התנאים שמונה הרמב"ם אודות מנורת הזהב הם חובה גמורה, ואין להכשיר גם בדיעבד במנורת זהב אם לא נעשתה מקשה אחת, מכך מדויק, גביעים וכו', ולא חלולה. שונה הדבר בעשייה משאר מתכות. וכך מבנה הרצאת הדברים של הרמב"ם: אחר סיום פירוט הדינים והתנאים שבהם יש לעשות את מנורת הזהב (שבוזהב כל התנאים מעכבים!) מתפנה הרמב"ם לפרט את הדינים של מנורת שאר מתכות, ובאופן זה, בצורה מקבילה, מציב לנו הרמב"ם פסקי דין מקבילים כלפי העושה משאר מתכות, ומפרט: (1) אין עושים בה גביעים וכו', (2) לא מקפידים על משקל, (3) אם היא חלולה – כלומר על ידי ייצור ביציקה – כשרה, (4) אסור לעשותה לעולם, גם בדיעבד (גם בשאר כלי מתכות) מגרוטאות ושברי ברזל.

לימוד דברי הרמב"ם באופן זה תיישב סדרה שלמה של שאלות, כמו: מדוע אין הרמב"ם מתייחס לדין "חלולה" כאשר עושים אותה זהב? מדוע הוא משלב את הדין של "אם היא חלולה" רק כאשר מתייחס לעשייתה בחומר של שאר כלי מתכות? והתשובה פשוטה: כאשר הוא כתב שיש לעשותה "מקשה מן העשותות", על ידי פיסול והקשה בקורנס, מובן מאיליו שהיא איננה יכולה בשום אופן להיות חלולה! שכן עצם העשייה בצורה שכזו, על ידי פיסול מונעת אפשרות זו. רק כאשר עושים זאת בשאר כלי מתכות, שהוא מצב שלא נאמר עליו "מקשה" וניתן לייצר את המנורה בשיטות ייצור שונות ומגוונות, למשל באמצעות יציקה – או אז מתעוררת השאלה אם ניתן לעשותה חלולה. ולכן תיכף ומיד מתייחס הרמב"ם לאפשרות זו ופוסק שאכן לכתחילה אין לעשותה חלולה (גם כאשר עושה משאר מתכות) אך (במקרה זה, ובשונה מכאשר עשה מזהב-) "אם תהיה חלולה (בדיעבד) – כשרה". צורת למידה זו גם מיטיבה עם סדרת הדרשות וה'לימודים' המופיעים בגמרא ובתוספתא וכו', ואכמ"ל. צורת למידה זו גם אינה גורמת להכפלת דינים משום ש"חלולה" ו"גרוטאות" הם מצבים שונים וההתייחסות אליהם שונה.

³² ועיין משנה למלך על אתר שמיפה את דיני המנורה בג' רמות בלבד, וכתב שג' דברים אלו נאמרו דווקא בזהב והתמעטו בשאר מתכות אך מיעוטם שונה בכל אחד. ואלו הם ג' התנאים: א. גביעים כפתורים ופרחים; ב. ככר; ג. מן העשת (מקשה) ולא חלול היינו שאינו גרוטאות. וכל אלו הג' דברים יש להם דין שונה בשאר כלי מתכות ומן הקל אל החמור: א. גביעים וכו' – אין עושין בהם כלל; ב. ככר – אין מקפידין בהם על משקלה; ג. דין 'מקשה' – לא חלולה ולא גרוטאות – לכתחילה עושין אותה 'מקשה' גם בשאר מתכות אך בדיעבד חלולה כשרה; [דבריו קשים להבנה ואינם מתאימים לדברים

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

חלולה, משום שהיא עשויה 'מקשה' [אלא שהרמב"ם מוסיף ש(גם כשעושים אותה בשאר מתכות) לכתחילה יש לעשות את המנורה אטומה ולא חלולה³³]. כלומר את המנורה (של זהב) רצוי לעשות אך ורק על ידי פיסול ו'מקשה' אלא שבדיעבד "(מנורת שאר מתכות) אם הייתה חלולה כשרה". כלומר: אם בדיעבד נעשתה באמצעות התכת המתכת ויציקתו (או³⁴ אם נעשתה על ידי פיסול מגוש "עשת" זהב שיש לו חלקים חלולים, כפי שניתן לעשות בחצוצרות).

ומשהגענו למסקנה שעל המנורה להיות כך, אטומה ולא חלולה, ולו מנורת הזהב ולו לכתחילה – נשאלת השאלה: האם ייתכן שהתורה בחרה בכינוי "קנים" בגלל החללות שבהם? גם אם נניח שבדיעבד מנורה חלולה כשרה (פרט שאינו ברור דיו בתוך דברי הרמב"ם) אך בוודאי שלכתחילה עליה להיות אטומה! והאידן ניתן לומר שהכתוב בחר דווקא בדימוי של קנים בגין היותם חלולים – מצב שהוא, במקרה הטוב, כשר רק בדיעבד? לא ייתכן שמתאר מצב של מנורה כשרה בדיעבד, ועוד בהדגשה על ידי שימוש אינסטיבי במונח "קנה" עשרות פעמים ברצף! וברור, איפוא, שהכתוב משתמש בביטוי 'קנה' אך ורק בגלל דימויו החזותי של מוט דק ועגול (בקוטרו) וישר, כמו כל 'קנה' מצוי!

ייצורה של המנורה על פי הציוריו הוא בתהליך של "מקשה אחת"³⁵

חיזוק לכך שמוכרח הוא הדבר שהקנים לא היו חלולים יש לנו גם מהתבוננות בעצם השיטה שבה אנו מצווים לעשות את המנורה המפורשת בתורה.

בדעתם של כל גדולי הפרשנים, ובמיוחד רש"י והרמב"ם, קיימת תמימות דעים והסכמה לכך שעל פי הציוריו יש לעשות את המנורה מגוש זהב ("עשת"), באמצעות הקשת קורנוס (המילה-מושג "מקשה" מתפרש כביטוי לצורת ההקשה על החומר, או כשם עצם לגוש זהב). זאת צורת הייצור הנכונה והמועדפת של המנורה.

מפורשים בגמרא שגם בשאר כלי מתכות גרוטאות אסור לגמרי, וכן גורם לכפילות מיותרת בדברי הרמב"ם]. ועיין בביאורו של הרב קאפח על אתר כיצד נלמדים דינים אלו מתוך המקראות, ואכמ"ל.

³³ אמנם נכון הוא שהכסף משנה כותב בהלכה ד: "חלולה – נראה לפרש דהיינו לומר שאינה מקשה". בפשטות מתכווין כאן הכסף משנה להרחיק מהפירוש המצוי ב"חלולה" ולפרש את המשמעות בכך שלא עשאה מקשה אלא חיברה מחלקים. אך קשה מאוד להלום את דבריו של הכסף משנה שהרי פירוש יוצא דופן זה, ובניגוד לכל המפרשים ובניגוד לפירוש הפשוט בעשרות ומאות מקומות בתנ"ך ובמשנה. יש מי שאומרים שפירוש זה הוא תוצאה מגירסה שהייתה לפני הכסף משנה בהלכה ה', שם נראה בבירורו (כמצוטט בכסף משנה שם) שלפניו הייתה הגירסה "ואין עושין אותה מן הגרוטאות" – בהשמטת המילה "לעולם". לפי גירסה זו (כיוון שלא כתוב ש'לעולם' אין עושין, אלא רק לכתחילה 'אין עושין') – ניתן בדיעבד לעשות את המנורה (בשאר מתכות) גם כשאיננה מקשה, ולכן מפרש הכסף משנה בהתאם גם לעיל מיניה ש'אם הייתה "חלולה" (כלומר שלא הייתה מקשה – כשרה).

אך לפי 'מהלך' זה עדיין קשה משום שנמצא שהרמב"ם כופל את דבריו ללא צורך וכו'. ועוד והוא העיקר פירושו זה ב"חלולה" (1) נוגד את דברי ומשמעות דבריו של אברהם בן הרמב"ם המבואר להלן בפנים! (2) המשנה למלך עצמו נשאר בצריך עיון וטוען שאין הדברים מתאימים לתוך דברי הרמב"ם גופא, עיי"ש!

בכל אופן, לפי הגירסאות המדויקות שלפנינו, שגורסים: "שאיין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות", כלומר שגם משאר מתכות אין עושין אותה מכמה שברים וחתיכות, הרי ברור שאז המשמעות בדברי הרמב"ם בסוף הלכה ד' שבשאר מתכות "אם עשאה חלולה כשרה" – בוודאי אין הכוונה לגרוטאות ושברי מתכת, שאז פסולה, אלא ל"חלולה" במובן הנפוץ והרגיל, שאיננה מלאה ואטומה.

ואולי גם בדברי הכסף משנה אפשר להעמיס שגם הוא מתכווין למשמעות הרגילה של "חלולה" שהיא כמו צינור, אלא שהתכווין לפרש את טעם הדבר וכתב שהחסרון של חלולה הו מתוך שלא ניתן במציאות להגיע למצב של "חלולה" כאשר עושה אותה מקשה, הרי שהחסרון של "חלולה", שהרמב"ם מכשירה רק בדיעבד, היא מפני שאינו עושאו מקשה אלא בשיטה אחרת כמו יציקה, למשל. על פי דברים אלה לא נתכווין הכסף משנה לאחד בין דין חלולה לדין גרוטאות. וכבר הזכרנו לעיל 32 שמתוך דברי המשנה למלך עולה ברור שהבנתו בכסף משנה הייתה ששני הדינים מאוחדים ממש.

אבל איך שלא יהיה חשוב לחזור ולהדגיש שגם אם הכסף משנה דחק ומפרש את מילת "חלולה" שברמב"ם מדין גרוטאות והעדר 'מקשה', והתרחק מהפירוש הפשוט של חלולה, משום שלא רצה לחלק בין המצבים הנובעים מדין מקשה – ברור הוא שמצב של קנים חלולים (במובן המצוי של 'חלול') אינו מצב של לכתחילה במנורה, ובטח לא במנורת זהב המפורטת במקדש!

³⁴ תלוי בפרשנות השונה אם יציקה או אי עשייה במקשה פוסלת גם בדיעבד, אם לאו.

³⁵ נכון שהיו מי שפירשו זאת באופנים שונים למשל האבן עזרא שפירשה כישרים למעלה (ושאולי לכן הרשו לעצמם לסבור שהקנים היו חלולים, ראה אבן עזרא שמות כה לב: "טעם קנים – עגולים, ארוכים, חלולים) אך הפירוש הרווח הוא כפנים. ובוודאי כן דעתם של כל אלה שלא פירשו אחרת (מסיבות שלהם).

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

הדבר בולט מאוד בדברי הרמב"ם בפירוש המשניות שלו במנחות. שם הוא מתאר את צורת עשיית המנורה בפירוט רב כל טפח וטפח וכו' עד לפרטים הכי קטנים. את הציווי לעשות את המנורה "מקשה אחת"³⁶ כמעט ואינו מזכיר (רק בחטף כאשר מזכיר את הגביעים), והוא בחר להביא זאת כאשר הוא מתאר את דרך ייצור המנורה ועשיית השקדים. וכך הוא כותב: "ומה שנאמר בתורה 'משוקדים' פירושו: מעשה שקדים. והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחשת שהן מכין בפטיש העשת עד שיהיה כולו שקדים שקדים והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר:

כלומר, הרמב"ם מבהיר לנו כאן³⁷ שהציווי של "משוקדים" והציווי של "מקשה אחת" הוא אותו עניין. שניהם מצביעים על צורת ייצור שהיא על ידי "שמכין בפטיש העשת עד שיהיה כולו שקדים-שקדים, והוא מעשה מפורסם ומלאכה ידועה אצל אומני הנחושת ואין צריך לבאר!!

איך דבר כה פשוט ומפורסם – וזאת על פי עדות הרמב"ם עצמו – יכול להפוך לוויכוח?? הרמב"ם, מרוב הפשיטות שעולה מהכתובים אודות צורת הייצור אף כרך את נושא ה"שקדים" כתוצאה טבעית ובלתי נמנעת שנוצרת מאלוהי כתוצאה מצורת הייצור!!

על אף שהדברים פשוטים, נביא להלן את המקומות בהם חוזרת שוב ושוב הפרשנות הברורה של רש"י – גדול מפרשי ופשטני המקרא למושג "מקשה", כמה וכמה פעמים:

א. לגבי הכרובים- שמות כה (יח) וְעָשִׂיתָ שְׁנֵי פָּרְכִּים זָהָב מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מְשֻׁנֵּי קְצוֹת הַכֶּפֶל כֶּת

ומפרש רש"י: "מקשה תעשה - שלא תעשה בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה צורפים שקורין שולדירין" אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע וראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו: מקשה - בטד"ץ בלע"ז (געהאמערט). כמו (דניאל ו) דא לדא נקשן:

ב. לגבי המנורה בפרשת תרומה - שמות כה (לא) וְעָשִׂיתָ מִנֹּחַ זָהָב טְהוֹר מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה יִרְכָּה וְקָנָה גְּבִיעֶיהָ כֶּפֶת רִיָּה וּפְרָחֶיהָ מִמָּנָה יִהְיוּ: ומפרש רש"י: "מקשה תעשה המנורה - שלא יעשנה חוליות ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים ואחר כך ידביקם כדרך הצורפין שקורין שולדירין" אלא כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותר בכלי האומנות ומפריד הקנים אילך ואילך: מקשה - תרגומו נגיד לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס ולשון מקשה מכת קורנס בטד"ץ בלע"ז (געהאמערט) כמו (דניאל ה) דא לדא נקשן:

ג. שוב לגבי המנורה שמות לז: (יז) וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּנֹכָה זָהָב טְהוֹר מְקֻשָּׁה עָשָׂה אֶת הַמְּנֹכָה יִרְכָּה וְקָנָה גְּבִיעֶיהָ כֶּפֶת רִיָּה וּפְרָחֶיהָ מִמָּנָה יִהְיוּ: (כב) כֶּפֶת רִיָּה וְקָנָה זָהָב טְהוֹר מְקֻשָּׁה אֶת זָהָב טְהוֹר

ד. ושוב לגבי המנורה במדבר ח ד: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹכָה מְקֻשָּׁה זָהָב עַד יִרְכָּה עַד פְּרָחֶיהָ מְקֻשָּׁה הוּא כַּמְּרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּנֵי עָשָׂה אֶת הַמְּנֹכָה – ומפרש רש"י: "מקשה - בטד"ץ בלע"ז לשון דא לדא נקשן (דניאל ה) עשת של ככר זהב היתה ומקיש בקורנס וחותר בכשיל לפשט איבריה כתקונן ולא נעשית איברים ע"י חבור":

ה. במדבר י (ב) עָשָׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמִסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת. ומפרש רש"י: "מקשה - מהעשת תעשה בהקשת הקורנס".

ו. שוב ברש"י ירמיהו פרק י (ה): "כתומר מקשה - מקיש אותם בקורנס עד שזוקף לו קומה כדקל.

³⁶ המופיע בתורה ששה פעמים: 2 בתרומה, 2 בויקהל 2 בבהעלותך

³⁷ ראה באריכות ביאורו של הרבי בנושא, סימן ח' בחידושים וביאורים בהלכות בית הבחירה

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

כלומר: "מקשה" הכוונה לייצור שנעשה מגוש מתכת (זהב כסף) ומשתמשים בכלי פיסול כמו קורנס, פטיש ועוד וכלי חיתוך כמו מספרים,

בתיאורים הללו, המופיעים בפרוטרוט רב ולפרטי פרטים הן בפסוקים של ציווי עשיית המנורה שבפרשת תרומה ובפרשת בהעלותך הן בציוויים לעשיית הכרובים והן בפרשת ויקהל כלפי החצוצרות - אין זכר לקידוחים שנעשו בקנים ואין זכר לכך שהתיכו את המתכות! אדרבה, אנו שומעים בהם את הלמות הפטיש. צורת ייצור זו לא מאפשרת בשום אופן עשיית מנורה עם קנים חלולים.

כלפי החצוצרות, שהם מחוררים מצד לצד, ניתן לחשוב, כמובן, על אפשרות של הקשה בפטיש באמצעות "קורנס" או באמצעות סיתות באיזמל ופטיש מעט מעט ואם בהקשה כוחנית באיזמל הדוחף ומחורר את החלק הפנימי ומוציאו בכוח רב החוצה עד ליצירת 'צינור' נשיפה מתאים. עוד אפשר שלצורך יצירת חצוצרה שהיא בעלת מעבר אחד בלבד השתמשו מלכתחילה בגוש ("עשת") כסף שיש בה באופן טבעי 'כיס אויר', ולאחר הפיסול וההקשה בפטיש יוצרים את החצוצרה. יתרה מזו: גם אם בתהליך הייצור וההקשה כדי ליצור את ה'מעבר' נשבר החומר, נפסקת ההלכה כלפי החצוצרות ש"עשאו מן הגרוטאות כשרים" (מנחות כח סוף ע"א). – אך לא כך כלפי המנורה, שלגביה ברור כי בלתי ניתן להעלות על הדעת שקיים גוש זהב או מתכת שיש בו שבעה חללים מדויקים באופן שיוכלו להקיש בו עד שיווצרו בו שבעה קנים חלולים-חלולים כפי אשר יצר מפליא לעשות את האדם... גם לא קיימת האפשרות לייצר חללים מבלי לשבור את הזהב, באופן שהוא הופך לגרוטאות והוא נפסל!

מכאן עוד מסקנה פשוטה וחדה: אם אנו נצמדים למשמעות המקובלת של "מקשה אחת" במשמעות של תהליך ייצור באמצעות פיסול בכלי הקשה ופטישים ואיזמלים עד ליצירת הצורה הרצויה, כפי שמתאר – הרי שבלתי אפשרי שהקנים יהיו חלולים (בטח לא כולם), ולפיכך כאשר "מפורש בתורה" שהמנורה צורתה קנים - ברור לחלוטין שהדימוי ל"קנים" מכוון לצורה החיצונית של מוט ארוך עגול דק וישר ולא לתכונה החלולה שבקנה... שהיא לא מציאותית כלל.

גם אם נתייגע לחפש פרשנויות אחרות לפירוש הביטוי 'מקשה', ונמצא חילוקי דעות באשר לאטימות שבמנורה – קיימת פרשנות מובהקת מבנו שהוא גם תלמידו המובהק של הרמב"ם שכותב (לגבי הכרובים, תרומה כה, יט) בצורה שאיננה משתמעת לשני פנים כי 'מקשה' פירושו: "אטומים – בלי חלל בהם! כמו שביאר ר' סעדיה ז"ל שתהיה גזירתו מן "קשה" (= 'מקשה') כי האטום קשה ונפוח רך!"

הרי לנו סמך ויתד כי באשר לדעתו של הרמב"ם אנו יכולים להצביע כמעט בוודאות מוחלטת על כך שפרשנותו לפסוקים המתארים "מקשה" היא שיש לעשות את אברי המנורה אטומים ולא חלולים.

ללא ספק עולה פרשנות זו בקנה אחד, בצורה משלימה ומלאה, עם פסק דינו של הרמב"ם עצמו בפ"ג מבית הבחירה אשר קובע (הלכה ד') כי רק ב"שאר מיני מתכות... אם הייתה חלולה (בדיוק במונח שהשתמש בנו רבי אברהם!) כשירה", אך מלכתחילה, ובמיוחד כאשר עושה מזהב הרי (לעיל מיניה בהלכה ד'): צריך "שתהיה כולה מקשה מן העשתות", על המנורה להיות אטומה ולא חלולה! וכך תואמים דברי הרמב"ם במשנה תורה להפליא עם מה שכתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בפרשנותו למקרא, כי כאשר מצרפים את דבריו של רבי אברהם (שהיה כל כך קרוב לאביו) הכורך את משמעות ה'מקשה' ביחד עם האטימות הנוצרת כתוצאה מצורת ייצור זו – הרי זה שופך אור בהיר ומדויק למשמעות הדברים שבמשנה תורה, אשר מעתה בולט פירושם כפי שפירשנום לעיל, ובהסקת המסקנה ההלכתית שאין לעשות את מנורת הזהב חלולה!

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

לסיכום: הישענות הרב אריאל לצורך ביסוס שיטתו שקני המנורה עגולים היו בפירוש המילה "קנים" המופיעה בתורה עשרות פעמים, שהיא לא בגלל "ישרותם" כקנים אלא בגלל "חלולותם" – היא 'משענת קנה רצון'.... לא ניתן בשום אופן לפרש כך, כי לא רק שאין מקור לכך שהקנים היו חלולים אלא שעיון ברמב"ם ולימודו באופן ישר וברור מעלה כי אסור לעשותם חלולים... נותר אם כן הברירה היחידה לפרש את המילה "קנה" בפירוש הישר והבור... שנקראים כך אך ורק על שם שישרים הם כקנים...

עתה נותר לנו להתמודד עם ההוכחות ה"מוצקות" שפרס הרב אריאל, שעיקרם ממצאים ארכיאולוגיים.

המיוחד בציווי המנורה על פני ציווי המצוות כולם והקושי שבעשייתה

ובהקדם: במנורה, בהתייחסות אל פרטי קיומה כמצווה כהלכתה – מצינו דבר פלא וכעין חריגה מכללי המסורת התורנית. סקירת פסקי הרמב"ם בפרקים הראשונים של הלכות בית הבחירה, מבליטה את העובדה שכלפי כל הכלים ישנה מסורת ברורה וחד משמעית כיצד לבנות אותם. המתכונת היא חדה ומהוקצעת, והרמב"ם אינו זקוק להקדיש לפירוט ההלכות הקשורות לבניית הכלי מעבר לנדרש, ובעצם מעבר למה שהיה בבית המקדש כמפורט במסכת מדות. לעומת זאת כלפי המנורה אנו רואים הרחבה והתייחסות למצבים שונים שעלולים להיווצר: "במה דברים אמורים בשעשאוה זהב"; "אם היתה חלולה"; "וכולן מעכבין זה את זה"; "אבל שאר מיני מתכות"; "ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין"; "ואין עושין אותה לעולם... בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות" ועוד ועוד. כמובן שהפירוט הרב של המצבים השונים לקוח מתוך הפירוט בגמרא מנחות (בעיקר בדפים כז-כט) ועוד – אך השוני בין היחס לצורות שונות של מנורות לעומת החד גוניות של שאר הכלים בולט מאוד, ולמעשה אכן שוני זה גם אם מקורו בגמרא, יש להבין מה "מאחוריו". נוכל לראות שפרק ג' נחלק באופן הבא: 12 "הלכות" מוקדשים למנורה (הלכות א-יב); 4 לשולחן הפנים (הלכות יג-טז); 1 למזבח הקטורת (הלכה יז); 1 לכיור (הלכה יח), [המפרט של בניית הארון אינו נמצא כלל ברמב"ם, ועל כך עוד בהמשך] והדבר אומר דרשני.

בכלל, נשאלת כאן שאלה קטגורית: בכל שאר הכלים מפרט הרמב"ם איך צריך לבנות את הכלי, כאשר הדבר מבוסס כמובן על הפסוקים וכו', כשהקב"ה הביע בתורתו את רצונו כיצד יש לבנות את כל אחד מכלי השרת, וכפי שאכן הדבר נעשה בפועל כעדות המקרא והמשנה וכו' – כיצד אם כן ייתכן בכלל מצב של מנורות שונות לפי מצבים שונים, כאשר נערך בהם דיונים וגם נפסק להלכה שבמצבים מסוימים אין צורך בגכפ"ם וכדומה?! הלא הקב"ה רוצה כך וכך – מדוע בכלל קיים מצב של אלטרנטיבות?! נכון שהדבר נלמד מהתרחשויות שהיו בהיסטוריה, והגמרא מוצאת לכך מקורות בפסוקים וכו' – אך כיצד בכלל קיימות אופציות שכאלה? והלא דבר ידוע הוא כי כמעט כל הראשונים תמימי דעים שאין מן התורה מצב של 'בדיעבד', הקב"ה קבע (ש(מדוארייתא)יש לעשות כך וכך, אם כן כך הוא רצון העליון ואין לשנותו! יתרה מזו: המעיין והמדייק בדברי הרמב"ם יראה שהרמב"ם אינו מסייג את המנורות "האלטרנטיביות" דווקא לזמנים של בדיעבד (שגם זה כשלעצמו חידוש גדול לומר שיש מצב שכזה מדאורייתא כנ"ל -) הוא קובע "מסלולים" מקבילים במסר דלהלן: "אם אתה עושה כך וכך אתה צריך לעשות כך וכך, ואם אתה עושה כך וכך אתה עושה כך וכך". אבל כל מסלול מקובל ורצוי ואינו מצב של בדיעבד! מאי משמע? ומדוע לא קיימות 'אופציות' חליפיות בשאר הכלים?

להבנת העניין עלינו לחזור ל"פשוטו של מקרא" ולקרוא שוב את "המנורה כפי שהיא מפורשת בתורה" (פתיחת הרמב"ם להלכות מעשה המנורה בריש פרק ג' בית הבחירה).

חז"ל מדגישים בפנינו כמה וכמה פעמים כי משה רבנו "נתקשה בעשיית המנורה". המאורע הזה מוזכר כמה פעמים

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

במדרשים וברש"י: בשמות כה לא: "תיעשה המנורה" - (תנחומא בהעלותך ג) מאליה לפי שהיה משה מתקשה בה אמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נכתב תעשה (מנחות כט); בשמות כה מ: "וראה ועשה" – ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראהו הקב"ה מנורה של אש (מנחות כט); במדבר ח (ד): "וזה מעשה המנורה" - שהראהו הקב"ה באצבע לפי שנתקשה בה לכך נאמר 'וזה'. ועוד שם: "כן עשה את המנורה" -מ"א ע"י הקב"ה נעשית מאליה!"

עיון במדרשים וברש"י (שמביא אותם כחלק בלתי נפרד מפרשטו של מקרא) מגלה לנו דבר מדהים. משה רבנו נתקשה בצורתה, והקב"ה הראה לו צורת מנורה מאש. הדבר לא הועיל עדיין (עיין שפתי חכמים ריש פ' תרומה) ולמרות שכבר הראו לו את צורת המנורה הוא עדיין נתקשה ב'עשייתה', ראה הקב"ה כך, עשה הקב"ה בעצמו את המנורה "תיעשה המנורה": לפי שהיה מתקשה בה – אמר לו הקב"ה השלך לאור והיא נעשית מאליה!"

בידוע שבכמה וכמה מקומות (בהם נאמר "זה") מצביעים חז"ל על כך שמשה רבינו נתקשה בהם, והקב"ה השתמש בהדגמה ויזואלית. כך כלפי קידוש החודש ("כזה ראה וקדש"), כך כלפי סימני טהרה של חיות ("זאת החיה"), כך כלפי מחצית השקל ("זה יתנו") – וכך, לעינינו, במנורה ("זה מעשה המנורה"). והנה דבר פלא, בכל הדוגמאות הספיקה לו למשה ההמחשה היזואלית, אך כאן במנורה הדבר לא הספיק. והדבר תמוה: מה כל כך נתקשה משה רבנו בעשיית? יתרה מזו: גם לאחר שכבר הראו לו את צורתה, והוגשה בפניו תוכנית אדריכלית מפורטת עדיין לא היה יכול לעשותה עד שהקב"ה עשה אותה מאליה? עד כדי כך הוקשתה הבנתו?? תימה! הנה כי כן מצינו שהרמב"ם מתאר בפרוטרוט ובבהירות את תוכנית המנורה, ואף מציירה בצורה יוצאת מן הכלל ואפילו אומר לנו ברהיטות (בפירוש המשניות המובא לעיל) כי "הוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחשת שהן מכין בפטיש העשת... והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר!" א"כ מדוע זה "מלאכה שכל כך ידועה והוא מעשה מפורסם" לא התמודד עמה משה רבנו כשלצידו בצלאל וכל חכמי לב?! מדוע זה נתקשה כל כך בעשיית המנורה? ועד כדי כך שלמרות ניסיונות ההמחשה משה בסופו של דבר "הרים ידיים" ונאלץ לבצע את המנורה בצורה של השלכה לאש?

למען האמת תהליך המסירה למשה עצמו נראה די תמוה: האם לא ידע הקב"ה את נפשו של משה? האם לא ידע הקב"ה מלכתחילה כי לא תספיק לו למשה ההמחשה הראשונה ושאחריה עדיין יהיה זקוק להשלכת הכיכר לאש? (באנלוגיה לשאלה המפורסמת של "איכה" כלפי אדם הראשון...)?!

זאת ועוד, והפעם מהפן החסידי: ידוע הסיפור שכשאדם"ר הזקן ביקש לקדש את הלבנה ו"מסיעו" לא איפשרו לו – נאלץ לערב כוחות עליונים וגרם לתקלה בעגלה (בספינה), אך גם משזו עמדה - סירב לקיים את המצווה עד שהמשיכו בנסיעה ושוב בקש, ורק כשנעתרו לבקשתו הפעם (בעקבות ניסיון העבר...) – או אז קיים את המצווה. הוא הסביר את העניין שמצוות ניתנו בעולם הזה דווקא ועליהם להתקיים דווקא בכלים ובתנאים של עולם הזה ולא בהתערבות שמימית וכו'. והנה כאן אנו רואים מצווה כה גדולה וחשובה של עשיית המנורה, שכל כולה נעשית בהתערבות שמימית משום שמשה רבינו מתקשה לבצע אותה?! הכיצד?

האלמנטים במנורה מחולקים לקבוצות

התשובה לכך ברורה: צורת המנורה ודרך עשייתה רצופה ומלאה בפרטים (דינים) רבים מאוד, וביניהם: שבעת נרות, הגביעים הכפתורים הפרחים (להלן "גכפ"ים" = גביע כפתור ופרח), מספרם, מעשה ה'מקשה', 'משוקדים', משקל ה'ככר', החומר (זהב או כלי מתכות), מספר הקנים, גובה המנורה, מידת הגכפ"ים, הכן (הבסיס), רגלי המנורה, צורת הקנים, הפרח שסמוך לירכה, ה'מעלות' שלפני המנורה, אביזריה (מלקחיה נרותיה וכו'), רוחב

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

המנורה וכדומה (בהערכה גסה מדובר באלפי פרטים!). פרטים אלה יש לחלק לכמה קבוצות בסיסיות: א. קבוצת ה"אברים" – המכילה את הפרטים העיקריים והחיוניים, ובלעדם לא חל על המוצר שם "מנורה"; ב. קבוצת ה"תוספות" – פרטים חשובים שבמצבים מסויימים חובה לשלבם ובמצבים מסויימים, כשאי אפשר, ניתן לקיים את מצוות הדלקת הנרות בלעדיהם; ג. קבוצת ה"הוראות" – הכוללת הוראות שונות שהם בגדר הוראות והנחיות, בעיקר על הצורה והאופן של הייצור – אך אינם מעכבים (מלבד במקומות ובמצבים שישנו 'לימוד' מיוחד על הכרחיותם).

חכמינו ז"ל, אלה שהוסמכו לכך, שכן קיבלו את התורה ממשה רבנו – דנו בעניינים אלה, ומתוך כל הפרטים "בודדו" את התנאים-פרטים שהם מרכיבים עיקריים ואת אלה שיש לשייך אותם לקבוצות האחרות. חז"ל דנו בכל פריט מכל קבוצת המרכיבים הללו ובדרך של 'מידות שהתורה נדרשת בהם' דרשו³⁸ (בגמרא מנחות ועוד) וקבעו מה מהם לעיכובא ומה לא.

הרמב"ם, כדרכו, מתוך עיון במקורות חז"ליים אלה קבע לנו סופית את המצע ההלכתי המדויק שממפה מה הפרטים הם לעיכובא, ומה גדרם של קבוצת ה"מרכיבים העיקריים" בהתייחס למצבים מורכבים יותר, כמו למשל כאשר עושים את המנורה משאר מתכות. הרמב"ם, כפוסק, סידר את כל ההלכות שנאמרו כלפי כל אחד מהפרטים הנ"ל והציבם בספרו כהלכות סדורות, כאשר הוא מסכם את המקורות ומסיק שמעתא אליבא דהלכתא.

וכאן יש לשים לב לדבר חשוב: בנוסף לכל מה שמבוא בגמרא ובחז"ל, צירף הרמב"ם עוד כמה וכמה פרטים שיש לשלב במנורה, ויצר, בעצם, קבוצה רביעית: אלו פרטים שנלמדים מתוך פשט המקראות או מתוך מבט עמוק (של הרמב"ם, המוסמך לכך!) על כלל צורת המנורה. הרמב"ם בחר להוסיף פרטים הנראים לו "עולים בקנה אחד" עם המקראות, עם ה'חז"לי'ים, עם המתווה הכללי ועוד. אנו, כמי שיודעים גדלותו של הרמב"ם אולי לא תמיד ירדנו לסוף דעתו, ולא תמיד גילינו את מקור דבריו – אך אנו יודעים לזהות בבירור את "הקבוצה הרביעית" שנכנה אותה כ"קבוצת ההידור", כלומר, שיש לעשותם משום 'הידור מצווה' או 'מצוה מן המובחר', מתוך שאיפה להגיע למקסימום דימיון והיצמדות לתיאורים וה'הדר' המופיעים במקורות – בראש וראשונה על פי מה שמשתמע מהפסוקים, שהלא "המנורה צורתה מפורשת בתורה".

כל שאר הדברים המשתמעים מהמקרא (ו או מהמקורות הנוספים שהיו בידי הרמב"ם הגדול –) הם אכן מוטיבים חשובים ב"מנורה האידיאלית" אך אינם חובות שנקבעו כמעכבים. כדוגמה נתייחס לפרטים מסויימים שהרמב"ם כותב בפירוש המשניות או במשנה תורה:

- הצורות של הגביעים והכפתורים: "והגביע הוא צורת כוס עשוי מקשה שהיא מלמטה צר ואם תרצה לומר שהוא מחודד כאסטונא (=חרוט) הוא כראש אסטונא שנוטל ממנו דבר מועט מלמעלה. והכפתור היא דמות כדור שאינו עגולה מכל וכל רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף. ופרח – צורת שושן" (פירוש המשניות);

- גודל הכפתורים והגביעים: "ודע שכל הכפתורים שיעור אחד לכולן וכן הגביעים כולן שוין והפרחים ג"כ".

פרטים אלו, על אף שבודאי יש להם סמך ומקור – נמנים על הקבוצה הרביעית. זו קבוצה של פרטים שיש לעשות את כל ההשתדלות כדי לשלב אותן, יש לשאוף ולהתאמץ לכך במלא היכולת – אך אינן נחשבים לפרטים מכוננים. ההגדרה הקרובה שיש לי לקבוצה זו שהם בבחינת "תוספות" ואינם נמנים על החלקים הבסיסיים.

³⁸ אם בגלל דכתיב בהן "הויה", אם בגלל גזירה שווה מחצוצרות, אם בגין ייתורים ומיעוטים כגון "ד' מקשה כתיב' וכו' – וכמפורט בגמרא במנחות ועוד. ועיין במפרשי הרמב"ם שיש דברים שכתב שהם לעיכובא והם לא מצאו תמיד הדרשה לזה וכו'.

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

מה אנו יכולים להסיק מ'הקבוצות' הנ"ל? – באמצעות עצם קיומם של הקבוצות קיבלנו מהקב"ה יחד עם הציווי לעשיית המנורה תובנה מדהימה שיש לה השלכות על כל התורה כולה. לצורך הבנת העניין נגלוש מעט להשקפה חסידית, למרות שניתן לקבל את הדברים גם בכלים תורניים "רגילים":

הקב"ה בתורה, בסיני (מה שנקרא: "מדאורייתא") – הציב תרי"ג מצוות. המקיים את המצוות חייב לקיימן כהווייתם ללא כחל ושרק, אלא מאי? יחד עם קיום המצווה חייב האדם מכוח מצווה וחובה אחרת לגמרי "להדר" במצווה, במובן של יופי והדר, מתוך החובה של "זה קלי ואנוהו". וכפי שרש"י כותב בבב"ק דף ט ע"ב: ציצית נאה, טלית נאה וכו'. במילים של "קבלה" המשמעות היא שכל מצווה ממשיכה "אור" וקדושה "משלה", והמקיים את המצווה ממשיך את האור ואם לאו, חלילה, הרי זה כמעוות לא יוכל לתקון. ה"הידור" הינו תוספת של קדושה מ"דין אחר", מ"דין" והגדרה של יופי והדר ולא מ"דין" המצווה הספיציפית שהוא מקיים.

בנוסף, כיוון שבמשך הזמן נחלקו חכמים, פוסקים וכו' בצורת קיום של הלכות שונות נקבע "מסלול" קיום מצוות "למחמירים" ו"כל המחמיר – תבוא עליו הברכה"! זהו מגדר "חומרה" כאשר האדם מבקש לקיים את מצוותיו לפי דעת כולם, או גם לדעת המחמירים.

- באה תורת הקבלה, ובמיוחד תורת החסידות והציבה פרמטרים ותפיסה מחודשת: אין זה נכון כלל! אדרבה ואדרבה, למעשה, כל מצווה ניתן לקיימה ב"דרגות" וב"רמות" שונות! כאשר יהודי יכתוב את התפילין בכתב "אריז"ל" – למשל – הוא ימשיך אור עליון יותר באמצעות התפילין מאשר אם התפילין יהיו כתובים בכתב שאינו מתאים ל"פסק" של תורת הנסתר... למרות שבוודאי ובוודאי יקיים את המצווה גם בכתב "רגיל"; אם יכוון ויחד ייחודים בברכה לפי "שמות" וצירופים מתאימים – הוא ימשיך אור עליון יותר; כך בכל מצווה ומצווה "מתערבת" תורת הנסתר וקובעת רמות גבוהות יותר של קיום מצוות. דרך זו בעבודת השם היא דרך ה"הידור" במצווה שהתווספה ו"התחדשה" והפכה לנחלת רבים עם פרסום תורת הנסתר, ובמיוחד תורת החסידות.

התובנה הזו בעבודת השם נובעת מהבנה מעמיקה במטרת התורה והמצוות שאין כאן המקום להאריך בזה. אך נוכל אולי לקשור את הדברים למעשה המנורה. כשהקב"ה חפץ להשיג את מטרת בריאת העולם ואת תפקיד התורה וישראל – הוא נתן להם את הציווי להקים בית מקדש. זהו, בתמציתיות, ה"ממוצע המחבר" שבין העולם, ישראל ובורא העולם. זהו המקום שבו תחתונים עולים למעלה ועליונים יורדים למטה – ומשם לעולם כולו. משום כך בית המקדש וכל אשר בו מורכב משני "תנועות" אלה, ואכמ"ל.

המוטיב המדגיש את בית המקדש ותכולתו כ"גורם מחבר" בין התחתונים ובין העליונים, בין הרוח לגשם, בין ישראל לקונו - בולט מאוד בהסבר המאוד מפתיע שכותב הרבי על הסיבה מדוע התעלם הרמב"ם מפרטי עשיית הארון³⁹ – הרבי קובע ש... פשוט אין מצווה כזו... הקב"ה לא נתן את המשימה הזו לעם ישראל. כיוון שה'ארון' אמור להיות ה'כלי' ש'מכיל' את שיא הקדושה כ"חלק" ממהותו של הקב"ה, באמצעות ה"לוחות שמעשה אלוקים המה" – הרי הקמת הארון הייתה משימה-מצווה חד פעמית בלבד, בזמן הקמת המשכן, ובזה נסתיים מטרת הפעולה. אם אין לוחות אין טעם בעשיית הארון... או במבט יותר מעמיק (עיי' שם בדברי הרבי) - מאותו רגע שנבנה הארון והונחו בו הלוחות וכו' – הושרתה השכינה שהיא אין סופית במקום המקדש, וזו הייתה מטרת הארון,

³⁹ ראה חידושים וביאורים בשם וברמב"ם ח' ס' ????. מן הראוי להבחין ולהעיר בדבר מופלא. שאלה עצומה זו לא הטרידה את הלומדים כלל. הסיבה היא משום שהשתרש בבית המדרש התובנה שהרמב"ם מסכם את מסכתות מדות, תמיד וכו' – המתארות את שהתרחש בבית המקדש השני, ומה שלא היה שם ולא מתואר במשניות – איננו רלוונטי. השקפה זו היא טעות חמורה! הרמב"ם הוא ספר הלכה ולא ספר היסטוריה. וגם אם לא היה ארון בבית המקדש היה עליו להביא את כל פרטי עשייתו כהלכה לעתיד לבוא – וההסבר להתעלמות הרועמת היא אך ורק כפננים.

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

ובגלל האין סופיות שבאור הזה אין לכך הפסק... השינוי היה רק בכל הקשור לעיני בשר, שבמשך הזמן היא הונחה והוסתרה ב"מטמוניות" כאשר הלוחות והארון נמצאים בוודאות במקום – והם "מבצעים" את תפקידם... שם למטה... אין אם כן שום טעם בעשיית ארון נוסף, שגם לא ימלא את היעד שלשמו ניתנה המצווה...

ניתן לומר שההשלמה והחיבור בין "חלקו" של הקב"ה ב"הקמת" המקדש לבין חלקו של "התחתון" (עם ישראל) – הוא לא רק באמצעות החיבור בין הארון והלוחות אלא גם ב"עשייה המשותפת" של המנורה. ומן המפורסמות הוא שהמנורה מסמלת את "השראת השכינה" ויש בה סודות עמוקים ביותר⁴⁰ והיא מסמלת את "החיבור" בין בורא לנברא⁴¹ (לא נאריך בזה אבל בגלל החביבות מן הראוי להביא⁴² לפחות את הרמזים המדהימים בתחילת כל חומש למעשה המנורה, בבחינת "פתח דברך יאיר").

זו גם הסיבה שדווקא (ורק) במנורה ניתנה מצוות עשייתה בצורה "מדורגת" אם אפשרות "לטפס" ברמת עשייתה עוד ועוד, מרמה הפשוטה ביותר ועד לדרגה השמימית ביותר במעשה אלוקים. נכון שאת המצווה מקיימים בכל "מסלול" אך ככל שמבצעים את המנורה ברמה גבוהה יותר – כך נמשך אור עליון יותר.

מכלול צורת המנורה ה"מפורשת בתורה" – ניתנה מהקב"ה

ועתה נחזור לפסוקים. מההתרחשות שבה הראה הקב"ה למשה את צורת המנורה, עליה התעכבנו לעיל, אנו למדים כיצד להביט נכונה ונכוחה על "פרשת המנורה, מצד אחד עלינו לדעת שניתן להתעלות מעלה מעלה בקיום מצוות מעשה המנורה, כשפיסגה ניצב ה"מפרט" שניתן למשה בהר – מאידך עלינו לעשות ככל שביכולתנו שלא להוסיף שום דבר מדעתנו כי זוהי התערבות שלא נתבקשנו עליה.

בגלל ההימצאות בהלכה כמה וכמה סוגי מנורות שונות, קל להיגרר לתפיסה חשיבתית (הבולטת מאוד במאמרו של מיודענו) שבמצוות עשיית המנורה ניתנו אי-אלו פרטים: גכפ"ם, משוקדים וכו' – כשאת השאר הותיר הקב"ה לחופש יצירתו של האומן המבצע. כביכול הקב"ה אומר: 'לא משנה איזו מנורה בדיוק תעשה – העיקר שישולבו בה פרטים אלה ואלה'.

התפיסה החשיבתית הנכונה היא הפוכה בדיוק, ובכיוון דו-סטרי: הקב"ה הראה למשה את המנורה בשלמותה – ומכך משמע שכל כולה, על כל פרטיה, ממסד ועד טפחות – משמים היא. וכל פרט ופרט שבה הוא רצון ה' האמיתי והנשגב אליו יש לשאוף, ולכל פרט ופרט במנורה יש דרך מיוחדת שהקב"ה רוצה שבו הוא יעשה וכך וכך הוא ייראה. ומשכך – מה שלא נמצא ב"תוכנית", איננו אלא מעשי ידי אדם שלא דווקא שהוא רצוי. המנורה כולה היא חפץ של קדושה בכל עצם ועצם ממנה. כולה מקשה כולה קודש להשם. כל מוטיב אחר, לא רק שאין חפץ בו – אין לעשותו ולהוסיפו כלל⁴³. גם אם גדולי אומני העולם יעשו זאת! – אלא שביחד עם זאת ברור ש"סל הדרישות" הגבוה שניתן מאת הקב"ה מתייחס ל"מנורה האידיאלית", זו שבדרגה גבוהה ביותר, כאשר בו בבד הקב"ה

⁴⁰ די אם נציין את הפיכת המנורה לסמל לעם ישראל. די אם נציין את מזמור "למנצח בנגינות" ש"בנו" על פי תורת הסוד על סודות המנורה, עד כדי "ציורו" ושיחזורו במוח בצורת מנורה; נציין גם את נושא השביעיות של "אנא בכח" ועוד ועוד מהם שאין להם סוף. למעשה גם צורת ה"מגן דוד" נשאבת מצורת "פרה השושן" שעל המנורה. ה"מגן דוד" היווה תחליף (ע"י דוד המלך?) לסמל הקודש של עם ישראל (כנראה בגלל האיסור של "במתכונתו לא תעשו וכו'") שחל על עשיית מנורה. ראה שו"ת או"ח ח"ג סימן טו כי מאז ומקדם סימל המגן דוד אות סמלית לעם ישראל ויש בזה עניין למרות שלא ידוע בדיוק המקור... וראה גם המובא בשו"ת יביע אומר ח"ח או"ח סימן לו ד"ה והנה, גם בשם שו"ת אדמת קודש ח"א או"ח סי' ה' ד"ה שאלה: ראובן.

⁴¹ אפשר שגם כאן, עצם הימצאותה של המנורה הראשונה של-משה-ושל-הקב"ה ב"מטמוניות" וכו' – נפעלת פעולתה גם בעניין זה, וצ"ע.

⁴² ראה הטבלה והמקורות בסוף המאמר, תחת הכותרת "פתח דברך יאיר".

⁴³ מבט זה רווח במשנת חסידות חב"ד. זו הסיבה שאין מקשטים סוכה ואין משתמשים ב"קווישקל" לד מינים; אין שמים עטרה מוכספת בטלית, וכו' – המצווה יפה כשלעצמה ללא התערבות גורם אנושי. ואכמ"ל.

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

"איפשר" קיום המצווה ב"פורמטים" "נמוכים" יותר.

ואכן, גם בתורה, כאשר הקב"ה צווה את משה לעשות את המנורה, נפרסו לפני משה כל הפרטים המורכבים ופחות מורכבים. הפרטים הללו מתגלים לכל מי שקורא ולומד שוב ושוב את הפסוקים שבאריכות ובפירוט רב מפרטים כל פרט ופרט שבמנורה המבוקשת, וכמה פעמים בתורה (תופעה נדירה!). סקירה עיונית חוזרת על המקראות "מגלה" גם לאנשים כערכנו עוד ועוד פרטים מוטיבים ואלמנטים שהקב"ה חפץ שיהיו משולבים במנורה "שלו".

כאשר ניצב משה רבינו, האדם השלם, בפני הקב"ה וקיבל ממנו את הציווי לבנות מנורה קדושה וטהורה שבכל פרט ממנו מעורב רצון העליון – רצה הוא, כמובן, בכל מאודו לעשות את המנורה במתכונתה המלאה והשלמה עם כל ההידורים וה"פיציפקס". הוא לא רצה ולא חשב לרגע לוותר על משהו מן הטוב והמהודר ביותר. וכאן הוא ניצב בפני קושי לא קטן, כי מה לעשות? לבצע פרוייקט כה מורכב, עם מסכת שלמה של אילוצים ו'דרישות' על כל המגבלות כולן: מקשה, ככר, גובה מדויק ומסויים, לא חלול, גביעים, כפתורים פרחים, בגובה אדם ומחומר שהוא זהב שהוא רך וכו' וכו' וכו' – זאת משימה כמעט בלתי אפשרית, ואולי ממש בלתי אפשרית ללא התערבות שמים.

מכאן תשובה לשאלתנו מדוע נתקשה משה רבנו בעשיית המנורה: כי אכן קשה מאוד לבצע את כל התנאים וכל התיאורים הכתובים בתורה במעשה המנורה (שאלו את החבר'ה ממכון המקדש כמה קשה הייתה להם המשימה, גם כשהיא רחוקה מלמלא את כל הדרישות...). עד כדי כך התקשה משה רבנו, שגם לאחר שהקב"ה הראה לו את התבנית המדויקת – הדבר לא עזר לו. כי נכון שהתוכנית מפורטת, נכון שהתמונה מול העינים (כפי שהראה אותה הקב"ה) אך בפועל, שיטת העשייה, הביצוע המושלם כדי להגיע ל"תוצאות המקסימליות" (קרי: המשכת אלוקות בדרגות האין סופיות) – קשה ממש. קשה מאוד מאוד עד שאפילו משה רבינו נתקשה! והוא, הגדול והענקי אך גם העניו מכל אדם, לא בוש להביע את קשייו (לעומת 'אחרים' שהציעו את עצמם לבנות את כלי המקדש בקבלנות – ומפאת יומרנותם ו'יוקרתם' לא נאה להם, כנראה, לומר קבל עם ועולם את המשפט הפשוט הבא: "את זה, את המנורה, אנחנו לא מסוגלים לבצע. גם משה רבינו קשה היה לו". אולי עוד יגיע היום והם יודו בכך...).

יתר על כן: התהליך שעבר על משה בהיותו על ההר היה תהליך של עלייות מדרגה אחר מדרגה בקיום המצווה המיוחדת הזו של "מעשה המנורה". משה ביקש להגיע לשיאים והקב"ה 'העלאו' דרגה אחר דרגה. תחילה נתן לו את המצווה ברובד המעשי הפשטני כפי שהוא ניתן בעולם הזה למטה מעשרה טפחים... אחר כך, משביקש משה להמשיך אורות גוהים יותר ונדרש לשם כך להגיע לשיאים גבוהים ביותר, ובאופן שלמרות שהתורה מדברת בעליונים היא גם רומזת בתחתונים ויש לכך השפעת "ראי" על העשייה הפיזית של המנורה, כאשר נדרשים לשם כך ביצוע ברמה גבוהה יותר ושל מוטיבים הקשורים לרמה ההלכתית הגבוהה יותר – או אז הראה לו הקב"ה מנורה של אש, משביקש משה לדעת-להמשיך אורות בשיאים עוד יותר גדולים, ו'נתקשה' להמשיך זאת בתצורה שאלה הגיע בדרגה הקודמת – רוממו הקב"ה לשיא-השיאים, והראהו כי כדי לבנות מנורה שתתאים לגמרי לגמרי לרמה הכי גבוהה של "הידור" ורצון העליון, הדבר בלתי אפשרי במעשה אדם, כי בורא עולם הגביל את יכולתו של הנברא – וכי למרות זאת יש להמשיך את הקדושה השיאנית הזו באמצעות הטלה לככר האש (קדושה!) ⁴⁴ והיא "נעשית מאליה".

⁴⁴ אי אפשר להימלט מהקונטציה של תיקון בהשלכה זו וה"נעשית מאליה" של המנורה – על מעשה העגל שגם הוא נעשה מאליו על יד השלכה לאש! ודי למבין

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

אלא מאי? כיוון שסוף-סוף התורה לא ניתנה למלאכי השרת, ולא בכל יום מתרחש הנס שהמנורה נעשית מאליה... – משום כך ברור לחלוטין שלא כל פרטי המנורה כפי שהם מופיעים במקרא הם לעיכובא. יתרה מזו: אפשר שכמה וכמה מה"אלמנטים" התוספתיים הם בבחינת "בחירה". כלומר: הקב"ה הציב בפנינו (מעבר לתנאים שהם חובה) מעין "גלריה" שבה מוצעים כמה וכמה אלמנטים תוספתיים, כשהוא מבקש מעמנו, שמעבר לפרטים שהם חובה גמורה או דרישה ברורה – להוסיף מתוך אותה "גלריה" במידת האפשר, כולם או לפחות חלקם, בשילובים שונים ובצירופים שונים כשהשאפה היא לשלב מה-שיותר פרטים – בו בשעה שגלוי וידוע לפני בורא עולם כי אומן בן אנוש (ללא סיוע שמימי) דאיכא בשוקא אינו מסוגל בשום אופן לעשות מנורה שיש בה את כל הפרטים התוספתיים ממשי!

על פי פרספקטיבה זו קבע הרמב"ם את ה"דרגות" השונות של "הידור" בקיום מצוות עשיית המנורה, על פי הכללים שהוא התווה, כללים שהוסקו מתוך דברי חז"ל בגמרא ועוד.

איננו יודעים בוודאות באיזו תקופה הייתה שלמות שכזו במנורה, ייתכן שמלבד משה רבנו שלמה המלך ובזמנים בהם היה שיא של התגלות הקדושה השמימית בעולם – לא זכינו בזה. אנו מתפללים מקווים ובטוחים שבבית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימנו ממש, שבחלקו לפחות (אולי גם המנורה – ואכמ"ל) "בנוי ומשוכלל ירד מן השמים" נזכה שוב לראות מנורה שלמה ומהודרת עשויה כל כולה עם כל-כל התנאים והתוספות המוצעות מראש ועד ירכה, בחסדי שמים.

מהם הפרטים שהם חובה, מהם הפרטים שהם מצוה? מהם הפרטים שהם הידור? מהם הפרטים שרצוי לעשותם? מהם הפרטים שהם בבחינת המלצה לבחור בחלקם צירוף אפשרי? – בדיוק לשם כך עושה הרמב"ם "סדר" בענין.

כשנתבונן במשנתו הסדורה של הרמב"ם נוכל לסכמה באופן הבא: כל הדינים שהוזכרו בברייתא ובגמרא במנחות כחובה במנורת הזהב: גביעים וכו', משוקדים, מעשה מקשה, משקל ככר – הרי הם כולם חשובים (ומעכבים כולם או חלקם) במנורת זהב, כי התורה הקפידה על כך, והדבר נלמד מהכתובים. ביחס לשאר כלי מתכות הפרטים הללו – כל אחד מהם נידון בגמרא ונפסק באופן שונה. ונוסף לזאת קיימים עוד כמה וכמה שילובים ופרטים שהרמב"ם מביאם בלשון של תיאור מעשה שהיה (בבית המקדש השני) "גובה המנורה היה", "ואבן היתה לפני המנורה", "ועוד פרח שלישי היה סמוך לירכה", אלו "פרטים" שניתן לזהותם בדברי חז"ל.

אלא שבנוסף לכל זאת, כיון ש"המנורה צורתה מפורשת בתורה"⁴⁵ – פוסק לנו הרמב"ם – יש להשתדל לעשותה באופן ובצורה שהתוצאה וצורת הייצור יתאימו במירב וככל היותר לתיאור במקרא, כנ"ל.

ויש לומר שבמנורה, ובאמצעות הציווי המיוחד (והחריג) הזה על רמותיו השונות, ניתן הכוח לעם ישראל לקיים את כל תרי"ג המצוות ברמות שונות, ולהמשיך כוחות שונים ומשולבים של קדושה, כל חד לפום שיעוריה דיליה, מ"חוטב עצים" ועד "ראשי שבטיכם", בקיום כל תרי"ג המצוות ובבירורים האישיים של כל אחד בעולם הזה הגשמי.

עוד גופי הלכה בחיצמדות להנחיות המקרא

כבר הארכנו עד למותר שהרמב"ם ב'משנה תורה' מבקש לקבוע מהי המנורה האידיאלית. הדגשנו שאין הרמב"ם ספר היסטוריה אלא ספר הקובע כיצד צריך להיות בעתיד, ומשום כך מבקש הרמב"ם להציג את פרטי ביצוע

⁴⁵ הקדמה זו לא כתב הרמב"ם לפני ההלכות של אף אחד מכלי המקדש, רק כלפי המנורה, והלא דברים בגו!!

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

המנורה בכל דרגותיו עד לדרגת השיא, המופיע בכתובים ונלמדת מכל מעשה המנורה כפי שהתרחשה בין משה רבנו והקב"ה ועל פי דרשות חז"ל והמסורת הפרשנית באותה פרשה.

להלן עיון נוסף בהלכה אחרת⁴⁶ הקשורה להוראות עשיית המנורה, כפי שהיא מפורטת ב'משנה תורה', שיבליט לנו שוב עד כמה הרמב"ם מרחיק לכת עם כלל היסוד שהציב ש"צורת המנורה מפורשת בתורה", במשמעות זו שכדי לגלות עוד ועוד הוראות ביצוע יש לדייק עוד ועוד בכתובים עצמם:

ברמב"ם הל' בית הבחירה פ"ג ה"ב, לאחר תיאור מספר הגביעים והכפתורים שבמנורה, מוסיף: "והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן". הכסף משנה שמקור דברי הרמב"ם הוא בגלל שבגמרא⁴⁷ מובא הפסוק "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" בין הפסוקים ש"אין בהם הכרע". לא ידוע כיצד לקרוא את הפסוק. האם יש לקרוא 'ובמנורה ארבעה גביעים. משוקדים כפתוריה ופרחיה' – כלומר התורה קובעת שבמנורה (הקנה המרכזי) קיימים ארבעה גביעים. ואחר כך מוסיפה התורה משפט נוסף, שיש בה במנורה גם כפתורים ופרחים משוקדים; או שיש לקרוא את הפסוק כך: 'ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים'. ובנוסף יש במנורה גם 'כפתוריה ופרחיה' (שאינם משוקדים). בגלל ספק זה מחמיר הרמב"ם מספק ופוסק שיש לשקד גם את הגביעים וגם את הכפתורים וגם את הפרחים.

ביאור זה ברמב"ם מוקשה הוא מאוד, משום שהרמב"ם פוסק שעל כל הגכפ"ים להיות משוקדים, גם של ששת הקנים, בשעה שהספק הנ"ל הוא רק בגכפ"ים של הקנה האמצעי?

הרבי מציב תמיהה ושואל: כיצד בכלל ייתכן שהתורה תכתוב פסוק בצורה שאין הכרע כיצד לקרוא אותו?! במיוחד כאשר מדובר בהנחיות של מצוות, המדריכות כיצד לבצע את המצווה?! עוד שואל הרבי: מתי בדיוק, היסטורית, התחיל הספק, האם כבר בימי משה היה כאן ספק? אז מה קרה למסורת שהיא 'פתאום' השתבשה?! - מכאן מסיק הרבי שעל כרחך כאשר חז"ל הצביעו על פסוק ואמרו ש"אין לו הכרע" (ישנם ה' דוגמאות כאלה) אין הכוונה שיש כאן ספק בדין – אדרבה: מכך שהפסוק כתוב בצורה כזו שבקריאה (לא בדין) איננו יודעים כיצד להגות אותו, איך להטעים אותו - הרי זו ההוכחה החזקה ביותר שתמיד, גם אצל משה רבנו, כל המנורה הייתה משוקדת, ולכן ניתן בקלות לקרוא את המילה "משוקדים" לכל כיוון בנפרד או לשניהם ביחד, ואין לנו הכרע מוחלט כיצד לקרוא את הפסוק, משום שבפועל במנורה "הכל משוקדים"! ואין משמעות מעשית לכיוון ההטייה של המילה. כלומר דווקא מכך שאין לפסוק הכרע – למד הרמב"ם שעל כרחך שבפועל מאז משה רבנו, וגם במנורה שהראה הקב"ה למשה – הכל משוקד, ולכן נכתב הפסוק בצורה כזו שאין לו הכרע!

הרבי מרחיב ומסביר שמכאן גם משרש הרמב"ם את ההנחה הנפוצה ש"משוקדים" הינם פיתוחים ופיסולים של שקדים, אלא: "הכל משוקדים" – כמו שקדים בעשייתן! וכמו שמרחיב בפירוש המשניות שלו: "משוקדים... מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש.. כולו שקדים-שקדים, והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר"! ולכן המסקנה הפשוטה היא שכל כולה של המנורה⁴⁸, כל גכפתי"ה שבכל שבעת הקנים, הייתה ועליה להיות 'משוקדת' בעשייתה. ומתורצים כל התמיהות.

זו דוגמה מאלפת כיצד התבוננות ישירה בפסוקים מובילה למסקנות הלכתיות ומקרבת את היוצר ליצירה אותה

⁴⁶ ראה בארוכה הלכות בית הבחירה עם חידושים וביאורים סימן ח

⁴⁷ יומא נב, הובא ברש"י תרומה כה, לד.

⁴⁸ תובנה זו בדברי הרמב"ם היא צעד אחד נוסף. שכן כל הפרשנים הבינו בדבריו שעל הגכפ"ים להיות משוקדים, ולא יותר וכאן משתמע שכל כולה של המנורה משוקדת. ודוק.

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

הראה הקב"ה למשה בשמים, וכתב את כל תוכניותיה בפסוקים, אם במפורש אם ברמז, ואם באופן חבוי בין המקראות והטעמתן.

המנורה שבמקרא היא של הידור וחדר – מתכונת לחיקוי

כאמור, המנורה על כרעה וקירבה, על כל אבריה שיסיה וגידיה, ניתנה ועוצבה על ידי הקב"ה. כך גם צורת הקנים של המנורה לא צצה מתוך דימוינו היצירתי של מוח אנושי של אומן; היוצר ה'חתום' על היצירה של המנורה, על כל פרטיה הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו, שלא הסתיר את מבוקשו: הרמב"ם פסק לנו באופן חד משמעי (באמצעות ציוריו ופרשנותו וכו' – כנ"ל) שכיוון שהתורה השתמשה בלשון "קנים", הרי שיש להשתדל לכתחילה לעשות זאת בקנים ישרים. יחד עם זאת, כיוון שבמקרא לא נדרש במפורש תנאי זה, כתנאי ממשי וחיוני כלל זאת הרמב"ם בין קבוצת המוטיבים שהם כ"הידור מצווה". ההשתדלות לבצע זאת בצורה זו, מונעת מהצורך להיות מן המהדרין ולשאוף ולהשתדל לעשות את המנורה ככל היותר וברובד המקסימלי למפורש או משתמע בתורה.

ויובהר שוב: לא נאמר שזהו תנאי הכרחי, אף לא נאמר שזהו מהפרטים שחז"ל דרשו אותם – אך המסורת אותה קיבל הרמב"ם מרבותיו, ועל פי ההבנה הפשוטה במשמעות של קנים שרטט לנו הרמב"ם (וגם רש"י) כי יש לעשות זאת בקנים ישרים! הדבר היה כל כך פשוט משום שזה צף על פני הכתובים במקרא! יתרה מזו: אף אחד מגדולי ישראל הראשונים לא ערער על כך. אף אחד לא כתב שהקנים היו עגולים. אדרבה, רבי אברהם בן הרמב"ם הדגיש מפורשות שהקנים ישרים היו וכו'.

משום כך ברור ביותר כי בבוא הרמב"ם לצייר את המנורה, כן זו האידאליה, הוא חייב לצייר אותה כפי שעליה להיות בשיא הידורה, כפי שיש להסיק מכל מה "שמפורש בתורה" וכל המסורות שנמסרו ונלמדו, - גם אם אין לנו את הכלים לדעת איך לבצע אותה בפועל ממש. אך הרף העליון צריך להיות מומחש, באופן שכל התקרבות אל הפסגה – משובחת ומהודרת יותר! הרמב"ם האמין וידע כי לעתיד לבוא תהיה השאיפה לבנות את המנורה בצורה הכי הכי אידיאלית שנוצתה על ידי הקב"ה!

חיחס לממצאים הארכיאולוגיים

ומשכך על פי ההבנה הפשוטה ה"תמימה" והברורה הנ"ל - כל ההוכחות המלומדות אינן רלוונטיות:

המכנה המשותף בכל ההוכחות הארכיאולוגיות אחד הוא: קביעה ברורה שלפחות בתקופה מסוימת, בסוף בית שני, המנורה הייתה עגולה. אמת. נכון - אך 'סאו וואט?' מה קרה!? נהדר מקסים! אך לא רלוונטי לעניינינו. כבר הארכנו להוכיח שמצוות בניית המנורה ניתנה עם אפשרות לקיומה ברמות שונות, ואין בעדויות אלה כדי להכריע שאותה מנורה שנראתה וצוירה הייתה מקסימלית מבחינת הדרישות התורניות, מי יודע בכלל אם היא כללה את כל הפיציקעס וההידורים? - אדרבה, סביר להניח שהיא אפילו כללה כל מיני פרטים שכשרים רק בדיעבד, שכן מנין לנו שהאומנים של אותו זמן אכן הגיעו לרמה הגבוהה ביותר שהוצבה במסורת בין שאר האפשרויות?! מניין לנו מה היו האילוצים הטכניים או האחרים שהיו להם באותו זמן?⁴⁹ הנה כבר כתב 'אחד מחשובי הרבנים' בדורנו, שהוא בעל ניסיון אישי בבניית כלים למקדש (באורך נראה אור עמ' 88), שלדעת המהנדסים של שנות האלפיים: "יש

⁴⁹ מדען המתמחה בתחום הגנטי כתב לרבי שבדק את נושא ה"פצלים" שהציב יעקב אבינו כדי לעודד את היוולדות גוונים שהיו רצויים לו במרעה לבן – ואינו מצא לכך סמך מדעי כלשהו. ענה לו הרבי: אני מתפלא עליך כמדען שאתה מבקש להסיק מסקנות כלפי מצב שחסר לך המידע הסביבתי שהיו אז ליעקב ואינם נמצאים בידינו...

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

להזכיר שהמנורה עשויה 'זהב טהור', שהיא מתכת רכה, ולפיכך בניית קני המנורה בצורת קשת מסייעת לעמידותם של הקנים בכובד המשא שעליהם, ואילו קנים ישרים עשויים 'להתקפל' כלפי מטה עם נרות השמן שעליהם" ... אם כן יסוד סביר להניח שגם "המהנדס" שבאותה תקופה שבסוף בית שני - לא היו בידי העצות והטכניקות הסודיות שהיו לבצלאל או למשה רבנו או לשלמה המלך או שיהיו למלך המשיח או שנותרו אך ורק בידי הקב"ה.... ואדרבה ייתכן שהוא אימץ את רעיון של עיגול הקנים כדי לייצב המנורה, מחוסר ברירה?...

- די במבט קל ביותר על תחריטי וציורי המנורה המופיעים ב"תגליות הארכיאולוגיות", כדי לראות בהם כאלף עדים שהמנורות אותם הנציחו רחוקות מלהיות כפי שחז"ל קבעו בביור, כולל פרטים שמוסכמים גם על הרב אריאל. בולטת במיוחד העובדה שהגביעים הכפתורים והפרחים שמופיעים בקנים של מנורות אלה הם לגמרי שלא בחלקם העליון, רחוק לגמרי מקביעת חז"ל! במנורה שנתגלה ברובע היהודי (עמ' 90) הגכ"פים מכסים לגמרי את כל הקנים ואת כל הבסיס וכו' – האם כבוד הרב מתכוון להסיק מכך מסקנת הלכתית שכך צריכה להיות המנורה?

שוב, שיהיה ברור: אין כאן ערעור על העדויות! ניתן בהחלט להסכים שאלו עדויות ממה שנראה באותה תקופה, אך העדות מבוססת רק על מציאות שהייתה תלויה ביכולות וההישגים שהגיעו אליהם באותו זמן (בשלבים, כן בשלבים, שהרי בתחילת דרכם של החשמונאים המנורה הייתה משפודים פשוטים!). נכון, זהו הישג גדול מאוד שהגיעו אליו, הישג כלל לא מבוטל: מנורת זהב יפה ונהדרת מוצבת בבית המקדש - אך אין זו המנורה האידיאלית הנדרשת לכתחילה-מלכתחילה-מהדרין מן המהדרין על פי ההלכה! ניתן להניח שרמתו ה'אומנותית' של אותו אומן לא הייתה ברמה כה גבוהה שהוא מסוגל לייצר את המנורה עם כל ה"תוספות" המוצעים ב"גלריה", מבלי לוותר על אף אחת מהן! אולי הוא נאלץ לוותר [וזה בסדר גמור מבחינה הלכתית] על כמה מתוך כל אותן תוספות וביניהם על מוטיב הצורה האידיאלית והעדיפה של הקנים הישרים והאלכסוניים... ייתכן מאוד שגם לא היו משופעים באותו זמן בכמויות כאלה גדולות של זהב עד כדי עשייתם בגובה הנדרש מלכתחילה, תוך שיבוץ כל המוטיבים והפרטים בגודלם המקסימלי... אדרבה: ההיגיון והאמונה התמימה אומרים שאם משה רבנו נתקשה ולא הצליח להגיע לנוסחה האידיאלית בכוחות עצמו - יש להניח שהאומנים שהיו בסוף בית שני היו בכמה וכמה רמות פחות מכך!

והרי הוכחה ממשית מימינו אלה: יושב לו יהודי, רב גדול, תלמיד חכם גדול, רוב חייו מוקדשים לבניית כלי המקדש על פי ההלכה – והוא לא הצליח בשום אופן להגיע ל"מנורה האידיאלית". היא מוצבת בירושלים העתיקה אך היא רחוקה, רחוקה מאוד, מהמצב המהודר, ורחוקה מאוד מלהיות לכתחילה שבלכתחילה: היא חלולה, היא לא עשויה מקשה, היא לא זהב טהור, גביעיה לא הפוכים, ואפילו... קניה אינן ישרים... אז נכון שהיא מקושטת בעיטורים להפליא – אבל אלה רק מקלקלים, אלה הם דמיון ולא הלכה, אלה חיקויים משערי נצחון של גויים ולא על פי המסורת! ולא נרמזים בשום מקור תורני!

ובכן רבי אריאל! גם אנו נסיים במשפט מחץ משלנו: "שזו הייתה המנורה בסוף בית שני - זו (אולי) אמת; אבל שזו המנורה שנדרשת על פי המסורת וההלכה בלכתחילה שבלכתחילה ובאופן של "מהדרין מן המהדרין" כתצורת שיא שממשיכה אורות שיא של קדושה, שאלה צריך לשאוף – זו לדעתנו מסקנה שרחוקה לגמרי מן האמת".... ועיין בספר קטן הנקרא חומש...

כמה משפטים לסיום בפנייה ישירה לכבוד הרב

רבי אריאל! במקום לראות בנסיגות (וכשלונות) הבנייה של המנורה, בה נתנסית כמה שנים דרך "לטעום" מעט את קביעתו של משה רבנו (והסכים עמו הקב"ה, וכן"ל, במכוון) שהמשימה קשה מאוד, ושבידינו נותרה אך ורק

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

הברירה לנסות שוב ושוב, בתקווה להתקרב איכשהו עוד ועוד לכיוון הפסגה המבוקשת, מתוך ידיעה ברורה שבניית מנורת הפסגה הוא יעד בלתי אפשרי לאנשים כערכנו ואולי לאנשים עלי אדמות בכלל, וכל מה שנותר היא השאיפה אט-אט להתקרב יותר ויותר אל פיסגת התוצאה המבוקשת - הרי ש(- סליחה -) נכשלת במסקנותיך ונפלת לתוך שרשרת של טעויות שאחת גררה ואילצה את השנייה, וכל זאת כשבמחי עט אתה מבטל מסורות ברורות וחדות מגדולי הראשונים! והכל כדי "להתאים את התורה לחיים"...

הרב אריאל! נרענן קצת את הזכרון. הרמב"ם גר בספרד, שאיננה כה רחוקה מרומא שבאיטליה. האם לדעתך הוא לא הכיר לא שמע ולא ידע על 'שער טיטוס'? אני מסכים שקרוב לוודאי שהרמב"ם, למרות שכל רז לא אניס ליה, לא הכיר את הגלריה של הגילויים הארכיאולוגיים שאתה מתפעל מהם ומתבסס עליהם במאמריך – אבל להניח של'שער טיטוס' הוא לא היה מודע?! מי שמצודתו פרוסה הייתה ממזרח עד מערב - לא פגש מעודו איש שהגיע-ראה את שער טיטוס? גם אם, נניח, הוא עצמו לא ראה את השער - האם לא יכל לנהוג בעצתך... ולברר כיצד נראית שם המנורה לפני שהוא קובע בספרו את צורתה?! האם המעתיקים והלומדים שלמדו ב'משנה תורה' ובפירוש המשניות ברומא, קרוב מאוד לשער טיטוס, והעתיקו בדביקות את המנורה עם הקנים הישרים ועם הגביעים המשולשים וההפוכים, האם היו להם הרהורים אחר רבם ח"ו? ובכן, לדידנו הרמב"ם ידע-גם-ידע על 'שער טיטוס'; הוא גם הכיר את תרשים המנורה המופיע עליו על כל פרטיו! אך הוא כלל לא הסיק משם שום מסקנה להלכה למעשה! הוא ידע בבירור שעל פי המסורת הברורה, החל ממשמעות המקראות שבפרשות המנורה - על הקנים (מלכתחילה ומתוך הידור) להיות ישרים, ועל הגביעים להיות הפוכים ועוד ועוד. הוא גם תיאר את הגביעים והכפתורים והפרחים אחרת לגמרי ממה שמופיע ב"שער הביזיון" הזה, וביודעין. משום שהוא ידע גם דבר אחד פשוט: אין להסיק שום מסקנה ממה שאומן עשה מזמן מן הזמנים, ועם כל ההתפעלות ממה שהוא עשה עד כי הנציחו זאת במטבע... – אין לזה כל קשר למצב האידיאלי ולפרטים המסורתיים שאליהם יש לשאוף בעת עשיית המנורה!

סליחה, כן, זה לא לגמרי מדויק, שכן בהחלט יש מה להסיק להלכה למעשה מתחריט זה, כלפי אותה קבוצה של פרטים (דינים) המעכבים. לגבי קבוצת הפרטים אלה בוודאי שניתן וצריך להסיק בוודאות משער זה – שכן זה ברור שלא ייתכן שהדליקו במנורה פסולה, ובהתבוננות קצרה ניתן וצריך להסיק מציור זה: שיש לעשות שבעה קנים, שיש לעשות גכפ"ם, שיש לעשות בסיס וכו'. וכפי שאכן פרטי דין אלו מפורטים בהרחבה בספר משנה תורה כיאה וכנדרש, עדות שאכן מתאימה למסורת – אך לא יותר מכך. בשום פנים אין טעם להסיק שזוהי המנורה האידיאלית שההלכה דורשת לבנותה ושהיא שהייתה בימים שהייתה שלמות במשכן או במקדש? לערער מסורות חזקות של צורת המנורה כפי שנדרשה ממה רבינו וכפי שבנה שלמה המלך וכפי שהראה הקב"ה בתבנית אש, בגלל עדות כלשהי – אין לזה שום שחר ושום מקום!

למה הדבר דומה? מספרים בשם הגר"א מוילנא שביקש מתלמידיו שיבנו לו סוכה כשרה. אלה הלכו בדביקות ובמסירות והקימו לו "סוכת חזון איש" מהודרת ונפלאה. אמר להם הגר"א: תלמידי היקרים - לא לזה התכוונתי... רוצה אני שתקימו לי סוכה שהמשנה מעידה עליה שהיא "כשרה"! שתכלול 'גוד אסיק', 'גוד אחית', 'לבוד', 'דופן עקומה' וכו' וכו'... התלמידים כך עשו, ורבם הביע קורת רוח. עברו שנים ודורות, והנה הודיעו הכותרות על 'ממצא ארכיאולוגי'... מרעיש: "מצאו את סוכתו של הגר"א מוילנא"! כמובן שרבים מבני התורה נהרו לראותה. תוצאתו של המעשה, שבסוכות שלאחר מכן מנו וגמרו בבני ברק כי לפי ה'ממצאים' הארכיאולוגיים ברור שמעתה הפכה סוכה שכזו לסוכה האולטימטיבית! ולסוכה הכי 'מהודרת', שכן "הממצא הארכיאולוגי מכריע מסורת"....

ומשגלשנו לנימה האישית אני חייב 'לשאול בקול' שאלת-תם שמנקרת בי כל העת של קריאת המאמר שלך, הרב

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

אריאל: האם יש מקום למחשבה המתגנבת במוחי שכל ההצדקה האובססיבית של הקנים העגולים – בשורשה באה בכדי להאדיר את סמלה של "תקומת ישראל", זו של מנורת שבעת הקנים, זו המסמלת "אתחלת דגאולותא..."? אפשר אולי, שהגאווה הלאומית – היא שהניעה את רעיוניך? מי יודע את שורשי החטא הקדמון? מי יודע את שורשיו של "חטא העיגול"?

רבי אריאל! כולם יודעים כי מאוד הייתה קשה עליך המשימה הכבירה של בניית המנורה ב"מכון המקדש", וכפי שאתה עצמך מעיד על הקשיים העצומים. אנו דווקא מניחים, כי לו היית מצוייד במידה גדולה יותר של אמונת חכמים "תמימה" ומקבל ללא עוררין את שירטוט הרמב"ם, כולל העובדה שהגביעים הפוכים – אין לנו ספק כי לפחות כמה מהמשוכות והבעיות הטכניות-תורניות שניצבו בפניך היו נפתרות; או אז בוודאי שלא היית נגרר לשרשרת של מסקנות הסוטות בצורה משמעותית עד כדי סתירה ממסורות שהיו מקובלות מקדמת דנא, ולבטח היית חוסך באופן זה מכולנו את המסקנות הרחוקות כל כך, אליהם הגעת במסגרת נסיונתיך... ועוד והוא העיקר: אם זו הייתה דרכך, מתוך אמונת חכמים מלאה – או אז גם הייתה "מנורתך" מתקרבת פי-כמה לרמת הדרישות שנדרשות על פי ההלכה האמיתית והברורה, וזו הייתה ניצבת במקום 'גבוה' בהרבה ברמתה ההלכתית וההידורית, מאשר המנורה ה'מפוארת' אותה היצבת ב"קארדו"...

אלא שמה-שנכון-נכון, לא נוכל להתעלם מ'אי נעימות' קטנה שהייתה מנת חלקך לו אכן היית שומע ל'עצת זקנים' ונצמד להוראות הרמב"ם ויורד לעומקו של המסר המרכזי שב'מנורה' ובפרשת המנורה, שכן היה עליך לשלם ב'מחיר' של הצמדת 'שלטון' קטן על חלון התצוגה, בערך בנוסח הבא: **"המנורה המוצגת כאן כשרה ומהודרת מכל בחינה הלכתית, אך איננה בשיא השלמות. "מכון המקדש" עשה מאמץ עילאי להגיע למיטב, אך על פי המסורת היהודית – דבר שגם נוכחנו בהתנסותינו – עשיית מנורה ומושלמת, באופן שתכלול את כל המוטיבים והתנאים המוזכרים במקרא ובדברי חז"ל, בו זמנית – היא משימה (כמעט) בלתי אפשרית בידי אדם, עד שאפילו משה רבינו נתקשה בכך. סודה של המנורה יתגלה, כנראה, רק על ידי משיח צדקנו"...** – לדידנו אין ספק שהעברה של מסר אמיתי ונוקב זה אינה פוגעת בשום אופן ביוקרתו ומשימתו של ה'מכון', אדרבה ואדרבה!

אל מול פני המנורה
מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

"פתח דבר"ך יאיר" (תהילים קיט קל)				
צורת המנורה המאירה על כל פרטיה רמזים בפתחה ובהתחלה של כל חומש מחמשה חומשי תורה. שייך להערה 4242				
חומש	הפסוק המתחיל	מספר מילים	כנגד	הערות
בראשית	בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:	7	שבעת הקנים	
שמות	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	11	אחד עשר הכפתורים	7 בקצה העליון של שבעת הקנים + 3 שמהם יוצאים הקנים + 1 בטפח השישי בירכתי הקנה האמצעי
ויקרא	וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:	9	תשעת הפרחים	7 בקצה העליון של שבעת הקנים + 1 בטפח השישי שבירכתי הקנה האמצעי + 1 בקצה התחתון של הקנה האמצעי מעל הבסיס
במדבר	וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִי לְיֵצְאָתָם מִצֵּרָן מִצְרַיִם לֵאמֹר:	17	גובה המנורה	י"ז טפחים ומשהו
דברים	אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֵל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַּר בְּעֶרְבָה מִזֶּל סוּף בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תַּפֵּל וְלִבְנֵן וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב:	22	הגביעים	3 בקצה העליון של כל קנה משבעת הקנים + 1 בטפח השישי שבירכתי הקנה האמצעי
<p>נרשם על פי "עקדת יצחק" לרבי יצחק ערמאה (מקדמוני האחרונים) שער מ"ט: "מצאתי כתוב חמשה חומשי תורה כנגד וכו'". והרמ"א בתורת העולה (ח"א פט"ז) הביא דבריו. ובאדרת אליהו פ' דברים בשינוי קצת. ומובא בחיד"א בס' מדבר קדמות בשם הרב מהר"א הכהן בעל "שבט מוסר". והאריז"ל כתב שהמנורה בכלליה ופרטיה רמז לתורה. וכתב הרב "זרע ברוך" ח"א פר' בהעלותך, משם הרב הגדול מהר"ר אברהם ז"ל, כי בעבור זה חלקו הטבתהנרות חמשה לבד וב' לבד, שהתורה מה חמשה ספרים ונחלקו לשבעה ספרים, ע"י פר' 'ויהי בנסוע הארץ, ז' נרות רמז לה' ספרים ועוד ב' נרות דבצירוף הם ז' עכ"ד.</p>				

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה – נוסחת טיוטה – לפני עיבוד

טבלה המציגה את ה"פיהות הזוחל" שנוצר על פי שיטתו של הרב אריאל

בטבלה דלהלן מוצגת בעמודה אחת עמדת הרבי, ש"לצורך העניין" מייצגת עבורנו את הדעה שהקנים ישרים - ובעמודה מקבילה, בבחינת "זה לעומת זה", שיטתו של הרב אריאל - שייצג עבורנו, "לצורך העניין", את השיטה שעל הקנים להיות מעוגלים – כך נוכל ללמוד על ההבדלים וההשלכות שבין השיטות.

המוטיב	המבט התורני מסורתי לפי שיטת הרבי	תוצאות הפיהות שנוצר לפי שיטת הרב אריאל
כוונת המילה "קנים" שבתורה	עגולים וישרים	חלולים
"מקשה"	עבודת פיסול עם פטיש, וכפי שפירשו רשי הרמב"ם בנו רבי אברהם ורובם הגדול של הראשונים - בכל המבואות הדומות במקרא	אילוץ לפרש את המושג באופן חריג ושונה
'משוקדים'	תוצאה טבעית של הייצור. לא מדובר בקישוטים של אומני פיסול.	תוספות אומנותיות לא כל כך מוגדרים.
ציור המנורה של הרמבם בקנים ישרים	במכוון ובדייקנות	בגלל אילוצים טכניים
ציור עשרות גביעים על ידי הרמב"ם כשפיהם למטה ושוליהם למעלה	במכוון ובדיוק – אין אלטרנטיבה אחרת על פי ההלכה!	אינם נכונים. נעשו רק כדי להקל על המקראה.
סבירות חישוב י"ח הטפחים במנורה לפי הפירוט המופיע בברייתא ובמשנה תורה	מדוייק. גם לפי מה שקבע הרמב"ם שמידות כל הגביעים והכפתורים שווים	אינו מציאותי אלא אם כן הכפתור והגביע שברגל המנורה יהיו קטנים יותר או אם הכפתור יהיה מוכנס בתוך הגביע ברגל כמעט כולו ובקנים יבלטו אך מעט
ההסתייגות שהקדים הרמב"ם לציורו בפירוש המשנה	רק ברמת המיקרו. רק כלפי השמטות וחוסר שמירה על קנה מידה ופרופורציה. אך בשום אופן לא שילב אלמנטים סותרים להלכה!	שילב גם אלמנטים סותרים להלכה מעוותים וזאת בכדי לשמר את העיקר מפני מעתיקים...
"אלכסון" בדברי רש"י	מדוייק	מתכוין לעיגול...
אסמכתאות מכריעות לצורת קני המנורה	פסוקי המקרא, גדולי הראשונים ובראשם רש"י והרמב"ם	ממצאים ארכיאולוגיים בלבד!
התוספות ה"אומנותיות" הנראים בשער טיטוס ובציורי "מכון המקדש"	מיותרים לגמרי. ללא מקור. אין להוסיף כלום מעבר למה שהובא במקורות התורניים. המצוה והמנורה יפה בהדר שנתן לה יוצר הכל. אין צורך בתוספות של יצירות של אומנים בני אנוש.	יד חופשית ליוצר, והמרבח הרי זה משובח.
קביעת הרמב"ם שכל ה"גכפ"ים" שווים	חלקה לגמרי כולם כולם ממש מידה אחת, טפה אחד שלם	הכפתורים והגביעים בוודאי שאינם יכולים להיות שווים זה לזה. ובנוסף לכך גם הכפתור ו/או הגביע שבירך המנורה צריך/ים להיות קטן/ים יותר, מאחיהם
כוונת הרמב"ם ב"(אם עשאה) חלולה (כשרה)"	כפירוש המצוי והרגיל של המילה. ולכל הדעות לכתחילה אסור לעשות בקנים חלולים	משמעות חריגה ולא ברורה. לכתחילה יש לעשות בקנים חלולים.
'כיווץ' ושיקוע כפתורים וגביעים זה בזה	אין. כל הגכפ"ים מופיעים במלוא הדרם.	חייבים לשקע את הכפתור בתוך הגביע הצמוד אליו, ועומק השיקוע אינו יכול להיות שווה בין זה שבירך לבין זה שבקנים
הדגשת רבי אברהם בן הרמב"ם שאביו הקפיד על קנים ישרים	עדות ואימות ברור, קשר הדוק בין אב גדול לבן גדול	אינו יודע מה דעת אביו. הוא מושפע מהציורים, והוא מביע (אולי) רק את דעתו

אל מול פני המנורה

מאמר תגובה - נוסחת טיוטה - לפני עיבוד

המוטיב	המבט התורני מסורתי לפי שיטת הרבי	תוצאות הפיחות שנוצר לפי שיטת הרב אריאל
		שלו אבל אינו (יכול ל)העיד על דעת אביו...
הספק המתעורר בקריאת הפסוק: ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה ופרחיה:	פסוק שניתן מלכתחילה בצורה של 'אין לו הכרע' כלומר שהמילה "משוקדים" תתייחס, במכוון גם לעיל וגם להלן. גם לגביעים וגם לכפתורים, וגם לפרחים - ובעצם למנורה כולה כולה!	פסוק שאופן קריאתו היא חידה בלתי פתורה, 'אין לו הכרע'. לעולם נהייה מסופקים למה התכוון הקב"ה. תופעה שהמסורת לא מתמודדת עמה.
הדרך לשיא ביופי והדר של המנורה	המצווה כמו שנתן אותה ו"עיצב" אותה הקב"ה ללא תוספות	רוח יצירה של אומנים
מסורת מול ממצאים ארכיאולוגים	המסורת היא הקובעת	הארכיאולוגיה היא הקובעת

נוסחה מתמטית לחישוב האילוצים לגודל הכפתורים והגביעים, ומידת ה"כיווץ" בין הגביעים שבקנה ובין הכפתור לגביע הצמוד אליו - כאשר הגביעים אינם "הפוכים" (פיהם למעלה ושוליהם למטה). חישובים אלו מוכיחים כי לא תיתכן אפשרות למידה שווה של כל הכפתורים ומידה שווה של חשיפה על פני המנורה - בין הגכפ"ים שעל הקנים לבין הגכפ"ים שבכרך המנורה. שייך להערה 20

~~אילוץ~~

קנין: $0 < y < 1$

קנין: $x - y_2 \leq 1$ (מאליה כולל)

קנין: $-y$ (החלף)

קנין: $-z_1$ (החלף)

קנין: $-z_2$ (החלף)

קנין: $x + y_2 + z_2 = 3$

קנין: $x + z_1 = 1$

קנין: $z_2 = 3 - x - 2y$

קנין: $z_1 = 1 - x$

קנין: $3 - x - 2y = 1 - x$

קנין: $-2y = -2$

קנין: $y = 1$

~~אילוץ~~

קנין: $0 < y_1 < 1$

קנין: $0 < y_2 < 1$

קנין: $y_2 = 3 - 3x$

קנין: $y_1 = 1 - x$

קנין: $0 < 3 - 3x < 1$

קנין: $0 < 1 - x < 1$

קנין: $0 < x < 1$

קנין: $0 < x < 1$

קנין: $0 < x < 1$

קנין: $y_1 = y_2$

קנין: $1 - x = 3 - 3x$

קנין: $2x = 2$

קנין: $x = 1$

קנין: $y_1 = y_2 = 1$